

**LIFE
DINALP
BEAR**

Celovito upravljanje in varstvo
rjavega medveda v severnih
Dinaridih in Alpah

LIFE13 NAT/SI/000550

Smernice za poenoteno upravljanje rjavega medveda na območju Alp in severnih Dinaridov

*Akcija A.6: Izdelava skupnih smernic za
upravljanje rjavega medveda na ravni
populacije ter upravljaljskih načrtov za
Slovenijo in Hrvaško*

Avgust, 2017

alpenkonvention • convention alpine
convenzione delle alpi • alpska konvencija

ZAVOD za GOZDOVE
SLOVENIJE
Slovenia Forest Service

University of Ljubljana

Centar za
životnu sredinu

KORA
CARNIVORE ECOLOGY AND WILDLIFE MANAGEMENT

UNIVERZITET U BANJALUKI
1975
UNIVERSITY OF BANJA LUKA

Institut za ekološke naukove

PROVINCIA
AUTONOMA DI TRENTO

vetmeduni
vienna

AUTOCESTA RIJEKA-ZAGREB d.d.
DRUŠTVO ZA GRADNJE I GOSPODARENJE AUTOCESTOM

REGIONE DEL VENETO

Projekat Uince Ictalis
INSTITUTE FOR CARNIVORE RESEARCH AND CONSERVATION

VETERINARSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA ZAGREBA
FACULTY OF VETERINARY MEDICINE, UNIVERSITY OF ZAGREB

Ta dokument je bil pripravljen v okviru projekta LIFE DINALP BEAR (LIFE13 NAT/SI/000550)

Avtorji:

Kordinacija priprave: Černe Rok

Avtorji besedil: Bartol Matej, Černe Rok, Ferjančič Lakota Taja, Groff Claudio, Huber Đuro, Jerina Klemen, Knauer Felix, Majić Skrbinšek Aleksandra, Reljić Slaven, Skrbinšek Tomaž

K nastanku dokumenta so prispevali tudi: Bragalanti Natalia, Calderola Sonia, Elmi Marianna, Fattori Umberto, Javornik Jernej, Jeremić Jasna, Jonozovič Marko, Kos Ivan, Krofel Miha, Molinari Paolo, Molinari-Jobin Anja, Musil Tanja, Năbele Olivier, Rauer Georg, Pašić Jasmin, Pedrotti Luca, Potočnik Hubert, Schnidrig Reinhard, Skoberne Peter, Stergar Matija, Trbojević Igor, Vivoda Bojan, Wölfl Manfred

Priporočeno citiranje:

Černe R., Bartol M., Groff C., Huber Đ., Jerina K., Knauer F., Majić Skrbinšek A., Reljić S., Skrbinšek T. 2017. Smernice za poenoteno upravljanje rjavega medveda na območju Alp in severnih Dinaridov. (ang. izvirnik: Guidelines for Common Management of Brown Bear in the Alpine and Northern Dinaric Region). Pripravljeno v okviru akcije A.6 projekta LIFE DINALP BEAR (LIFE13 NAT/SI/000550): 28 str.

Kazalo vsebine

Ozadje.....	1
Namen dokumenta.....	1
Upravljavsko območje in cilji.....	2
Konkretni ukrepi, ki jih je treba izvesti.....	3
Pravno ozadje.....	3
Monitoring populacije in raziskave.....	5
Dialog in vključenost interesnih skupin.....	10
Upravljanje konfliktov.....	12
Odvzem posameznih osebkov iz populacije.....	14
Funkcionalna povezanost in kakovost habitata, vključno z razpoložljivostjo hrane.....	15
Koordinacija upravljanja in medsektorsko usklajevanje.....	20
Krmljenje medvedov.....	22
Nadzor nezakonitega ubijanja medvedov.....	25
Priloge.....	28
Uporabljena literatura.....	28

Ozadje

Ohranjanje in upravljanje populacije rjavega medveda (ter drugih vrst velikih zveri) predstavljata velik izziv, zlasti v poseljenih in razdrobljenih območjih, kjer se prepletata tako kulturna krajina kot gozd. Populacija rjavega medveda se na območju Alp in severnih Dinaridov razteza na ozemlju več držav, zato je na nek način fragmentirana tudi s številnimi različnimi administrativnimi pristopi, ki povzročajo razlike pri upravljanju s to populacijo. Zato je pglavitni cilj tega dokumenta omogočiti celovito upravljanje s populacijo rjavega medveda na območju Alp in severnih Dinaridov predvsem na podlagi čezmejnega sodelovanja.

Pričujoči dokument je bil izdelan v okviru projekta LIFE DINALP BEAR (LIFE13 NAT/SI/000550). Sprva je bil njegov namen povezati in do določene mere poenotiti načine upravljanja rjavega medveda v štirih državah, ki sodelujejo v projektu LIFE DINALP BEAR - Sloveniji, Hrvaški, Avstriji in Italiji. Ideja o razvoju strategije čezmejnega upravljanja je bila nato predstavljena na srečanju WISO platforme (Velike zveri in prostoživeči parkljarji ter družba), ki deluje kot delovna skupina v okviru Alpske konvencije. Ker so bile ugotovljene številne podobnosti s cilji WISO platforme, se je čezmejno sodelovanje razširilo tudi na druge države na alpskem območju - Nemčija, Švica, Lihtenštajn in Francija. Poleg tega so bili k sodelovanju pri razvoju tega dokumenta povabljeni tudi strokovnjaki iz Bosne in Hercegovine. Tako je bilo v izdelavo teh smernic vključenih več kot 40 strokovnjakov, ki delujejo na obravnavanem območju medveda, in predstavniki državnih organov iz 8 držav.

Ministrstva pristojna za okolje in varstvo narave v državah, ki sodelujejo v projektu LIFE DINALP BEAR, so izrazila podporo pri oblikovanju tega dokumenta in njegovi implementaciji v prakso upravljanja rjavega medveda v posameznih državah. Te smernice bodo na območju Alp in severnih Dinaridov služile kot osnova za dopolnitev nacionalnih dokumentov upravljanja rjavega medveda (npr. strategije, upravljavski načrti, akcijski načrti).

Smernice sledijo dokumentom na ravni EU, ki usmerjajo upravljanje velikih zveri. Zlasti Direktivi o habitatih ter dokumentoma »*Ključni ukrepi za populacije velikih zveri v Evropi*« in »*Smernice za pripravo načrtov upravljanja z velikimi zvermi na populacijski ravni*«.

Namen dokumenta

Namen tega dokumenta je določiti pglavitne ukrepe, ki jih je treba izvesti oziroma izvajati za izboljšanje ohranitvenega stanja in upravljanja, zlasti na ravni populacije rjavega medveda v Alpah in severnih Dinaridih za naslednjih 10 let. Ukrepe morajo izvesti državni in regionalni/lokalni organi odgovorni za upravljanje s populacijo rjavega medveda ter interesne skupine, vključene v upravljanje. Po potrebi bo posodobljen seznam ukrepov¹ glede na bodoči razvoj populacije rjavega medveda na obravnavanem območju in njegovega upravljanja ter drugih sprememb v njegovem življenjskem območju.

¹ Seznam ukrepov, navedenih v poglavju *Konkretni ukrepi, ki jih je treba izvesti*, je pripravila projektna skupina LIFE DINALP BEAR na seji projektne skupine oktobra 2015.

Upravljavsko območje in cilji

Cilji in ukrepi navedeni v tem dokumentu so razdeljeni na dve različni upravljavski območji (v nadaljevanju UO), ki imata različen varstveni status in stanje populacije medveda, različne geografske, okoljske in socio-ekonomske dejavnike ter različne končne cilje glede upravljanje na ravni populacije rjavega medveda na obravnavanem območju.

Upravljavski območji sta:

- Alpsko upravljavsko območje (v nadaljevanju Alpsko UO), ki vključuje območje celotnih Alp, vključno z reprodukcijskim območjem v avtonomni pokrajini Trento v Italiji.
- Severnodinarsko upravljavsko območje (v nadaljevanju Severnodinarsko UO), ki vključuje geografsko območje severnega Dinarskega gorstva, kjer je prisotna redna reprodukcija rjavega medveda.

Slika 1: Upravljavski območji (UO) za rjavega medveda (Alpe in severni Dinaridi)

	Alpsko UO	Severnodinarsko UO
Ukrep	Cilji UO	
Cilj(i)	<p>Ohranjanje in prostorsko širjenje populacije.</p> <p>Izboljšanje/ohranjanje sobivanja.</p> <p>Zagotavljanje povezave z dinarsko populacijo.</p> <p>Izboljšanje sodelovanja držav na ravni upravljanja populacije.</p>	<p>Ohranjanje in aktivno upravljanje tega dela dinarsko-pindske populacije.</p> <p>Zagotavljanje povezave z alpsko populacijo.</p> <p>Izboljšanje/ohranjanje sobivanja.</p>

		Izboljšanje sodelovanja držav na ravni upravljanja populacije.
Pričakovan(i) rezultat(i)	Vitalna populacija v centralnih Alpah. Uresničitev ukrepov za sobivanje med medvedi in človekom. Reprodukcija medveda na širšem alpskem prostoru. Zagotovljena povezava med Dinarsko-Pindsko in alpsko populacijo.	Vitalna populacija v severnih Dinaridih kot del dinarsko-pindske populacije. Zagotovljena povezava med dinarsko-pindsko in alpsko populacijo. Uresničitev ukrepov za sobivanje med medvedom in človekom.
Odgovorni za izvedbo:	Službe pristojne za upravljanje v vsaki od sodelujočih držav.	Službe pristojne za upravljanje v vsaki od sodelujočih držav.

Konkretni ukrepi, ki jih je treba izvesti

Pravno ozadje

Vse članice Evropske unije morajo slediti evropskim zakonom in ratifikacijam mednarodnih direktiv med katerimi so tudi: *Konvencija o varstvu prosto živečega evropskega rastlinstva in živalstva ter njenih naravnih življenjskih prostorov - Bernska konvencija (1979)*, *Konvencije o mednarodni trgovini z ogroženimi prosto živečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami – CITES (1973)*, *Direktiva Sveta 92/43 / EGS, Direktiva o ohranjanju naravnih habitatov in prosto živečih živalskih in rastlinskih vrstah - Direktiva o habitatih (1992)*. Vse vključene države, ki sicer niso članice EU, so pa pomembne za uresničevanje pričujočega dokumenta, so ratificirale konvencijo Bern in CITES.

Rjavi medved je skladno z veljavno zakonodajo EU strogo zavarovana vrsta s katero upravljajo različni sektorji v posameznih državah. Poleg tega je upravljanje velikih zveri (med katere spada tudi rjavi medved) določeno še z dodatnimi strateškimi dokumenti, ki ravno tako veljajo na ravni EU (npr. *Key actions for large carnivores in Europe* in *Guidelines for population level management*). Ti dokumenti sicer dajejo dobro podlago za upravljanje z vsemi populacijami rjavega medveda v EU, vendar je smiselno oblikovanje konkretnjših smernic, ki so prilagojene za posamezne populacije. To je razlog za nastanek pričujočega dokumenta, ki podaja konkretnjše smernice oziroma ukrepe za uspešno upravljanje z rjavim medvedom v severnih Dinaridih in v Alpah.

Ukrepe navedene v tem dokumentu je treba smiselno vključiti v nacionalne dokumente. Pri tem je treba upoštevati, katere so tiste spremembe v nacionalni zakonodaji, ki so potrebne za uspešno uresničevanje smernic. Kot orodje je priporočena izvedba analize pomanjkljivosti (ang. gap analysis).

	Alpsko UO	Severnodinarsko UO
Ukrep	Nacionalna zakonodaja	
Cilj(i)	Zagotovitev pravnega ozadja za dolgoročno ohranitev medveda in njegovo sobivanje z ljudmi. Odstranitev ovir za hitro uresničevanje ukrepov, kadar je to potrebno.	Zagotovitev pravnega ozadja za dolgoročno ohranitev medveda in njegovo sobivanje z ljudmi. Odstranitev ovir za hitro uresničevanje ukrepov, kadar je to potrebno.
Opis dejavnosti	(1) Zagotoviti nadaljevanje in izvajanje sprejetih strateških dokumentov.	(1) Zagotoviti nadaljevanje in izvajanje sprejetih strateških dokumentov.

LIFE
DINALP
BEAR

	<p>(2) Zagotoviti pravno podlago za delo intervencijskih skupin in pooblaščenec za cenitev škod na celotnem območju.</p> <p>(3) Zagotoviti pravno ozadje za zaščito pašnih živali in druge človekove lastnine.</p> <p>(4) Zagotoviti pravno podlago za ravnanje z odpadki na način, da je preprečen dostop medvedov do njih.</p> <p>(5) Omogočiti hitro odstranitev konfliktnih osebkov medveda.</p> <p>(6) Zagotoviti pravno podlago za spremljanje medveda v nacionalni/regionalni zakonodaji.</p> <p>(7) Zagotoviti ustrezno pravno ozadje za učinkovit odziv policije v primerih nezakonitega ubijanja medvedov.</p>	<p>(2) Zagotoviti pravno podlago za delo intervencijskih skupin in pooblaščenec za cenitev škod na celotnem območju.</p> <p>(3) Zagotoviti pravno ozadje za zaščito pašnih živali in druge človekove lastnine.</p> <p>(4) Zagotoviti pravno podlago za ravnanje z odpadki na način, da je preprečen dostop medvedov do njih.</p> <p>(5) Omogočiti hiter odvzem konfliktnih osebkov medveda.</p> <p>(6) Zagotoviti pravno podlago za spremljanje medveda v nacionalni/regionalni zakonodaji.</p> <p>(7) Izvajanje uredbe CITES na celotnem območju severnih Dinaridov.</p> <p>(8) Zagotoviti pravno ozadje za strogo urejen redni odstrel medvedov.</p> <p>(9) Zagotoviti ustrezno pravno ozadje za učinkovit odziv policije v primerih nezakonitega ubijanja medvedov.</p>
Pričakovani rezultat(i)	Oblikovana in sprejeta pravna podlaga za uspešno upravljanje z medvedom.	Oblikovana in sprejeta pravna podlaga za uspešno upravljanje z medvedom.
Odgovorni za izvedbo:	Odgovorni organi vsake sodelujoče države.	Odgovorni organi vsake sodelujoče države.
Ukrepi, ki morajo biti predhodno izvedeni	<p>Analiza obstoječe zakonodaje in morebitne izboljšave.</p> <p>Organizacija delavnic z vsemi interesnimi skupinami, upravitelji in zakonodajnimi organi.</p>	<p>Analiza obstoječe zakonodaje in morebitne izboljšave.</p> <p>Organizacija delavnic z vsemi interesnimi skupinami, upravitelji in zakonodajnimi organi.</p>
Ocenjevanje uspeha	<p>Zagotovljen majhen odzivni čas za vsa dovoljenja.</p> <p>Oblikovan odškodninski sistem, ki med drugim preprečuje morebitne zlorabe.</p> <p>Vzpostavljen sistem subvencioniranja preventivnih zaščitnih ukrepov.</p> <p>Vzpostavljen sistem načina ravnanja z odpadki, ki preprečuje dostop medvedov do njih.</p>	<p>Zagotovljen majhen odzivni čas za vsa dovoljenja.</p> <p>Oblikovan odškodninski sistem, ki med drugim preprečuje morebitne zlorabe.</p> <p>Vzpostavljen sistem subvencioniranja preventivnih zaščitnih ukrepov.</p> <p>Vzpostavljen sistem načina ravnanja z odpadki, ki preprečuje dostop medvedov do njih.</p> <p>Izvajanje uredbe CITES v Bosni in Hercegovini.</p> <p>Zagotovljen trajni redni odstrel medvedov.</p>

Monitoring populacije in raziskave

MONITORING POPULACIJE

Cilj spremljanja populacije je v vseh UO zagotoviti dobro poznavanje stanja in dinamike populacije rjavega medveda. Ta temelji predvsem na podrobnem beleženju vse smrtnosti medvedov in podatkov o interakcijah med medvedom in človekom. Monitoring mora vsebovati tudi časovno komponento, da je zagotovljeno spremljanje morebitnih sprememb varstvenega stanja populacije. Ključno je, da so primerljivi podatki zbrani dosledno v vseh vključenih državah in regijah, v rednih časovnih intervalih, in na voljo organom odgovornim za upravljanje rjavega medveda preko skupnega mehanizma (po možnosti spletnega). Cilji monitoringa se razlikujejo med UO-ji.

Alpsko UO

V Alpskem UO-ju je smiselno spremljanje vsakega posameznega medveda. Zaradi nizkega števila medvedov (le okoli 50) ima namreč vsak osebek visoko varstveno vrednost iz vidika vzdrževanja populacije v tem UO.

Medvedi v Alpskem UO-ju (npr. Trento (I), Pireneji (F)) so v tem trenutku izolirani in zaradi majhne učinkovite številčnosti izpostavljeni parjenju v sorodstvu. Parjenje v sorodstvu na dolgi rok zmanjšuje genetsko pestrost teh subpopulacij in vpliva na njihovo sposobnost prilagajanja različnim motnjam. Zato je potrebno skrbno spremljanje genetskega stanja medvedov v tem OU-ja, tudi preko ugotavljanja naravnega pretoka genov z Severnodinarskega UO in ustrezno ukrepanje z morebitnimi novimi doselitvami.

V Alpskem UO-ju je treba posvetiti posebno skrb spremljanju odnosa lokalno prebivalstvo - medved ob hkratnem uresničevanju ustreznih ukrepov. Glavna ovira pri ohranjanju medveda v tem UO-ju so namreč negativna stališča širše javnosti in različnih interesnih skupin, ki lahko ovirajo ali celo preprečijo razširitev populacije medvedov v Alpskem UO. Zato je spremljanje odnosa človeka (tolerance) do medvedov verjetno najpomembnejši del monitoringa na tem področju.

Severnodinarsko UO

V Severnodinarskem UO je stanje povsem drugačno od Alpskega UO. Medvedom na tem območju v bližnji prihodnosti ne grozi izumrtje, ostaja pa velik izziv njihovega sobivanja z ljudmi. Ker se tu medvede redno odvzema iz narave, učinkovito ohranjanje in upravljanje zahtevata zanesljive podatke o številčnosti in spolni ter starostni strukturi populacije. Spremljanje se mora izvajati redno, pri čemer se uporablja najnovejša dognanja s področja molekularne genetike (vzorčenje in analiza neinvazivnih genetskih vzorcev) ter metode ulova in ponovnega ulova z namenom ugotavljanja trendov, ki bi nakazovali na morebitno poslabšanje varstvenega stanja medveda. Prav tako je treba spremljati učinke odvzema medvedov iz narave tako, da se beleži spolno in starostno strukturo ter genetske značilnosti populacije, ter to znanje vključuje v upravljalno prakso. Po drugi strani je treba spremljati tudi odnos ljudi do medveda (stopnjo tolerance) z rednim, v določenih časovnih intervalih, izvajanjem anket. Izjemno negativni odnosi do medveda lahko namreč zelo negativno vplivajo na sobivanje in posledično medvedjo populacijo. Anketne raziskave lahko tako pravočasno zaznajo težave na podlagi katerih se s pravočasnim odzivom predvidijo ustrezni ukrepi.

Za izvajanje celovitega monitoringa je treba zbirati sledeče podatke:

- **Podatki o varstvenem stanju populacije** vključujejo vse podatke, ki so potrebni za oceno stanja na ravni populacije in v posameznih UO-jih.

- **Podatki o smrtnosti** vključujejo lokacijo, datum, spol, ocenjeno starost, vzrok smrti, biometrične podatke (masa, izmera živali) in zbiranje vzorcev tkiv za namen ugotavljanja genetskega/zdravstvenega stanja. Zbiranje podatkov poteka ob vsaki zabeleženi smrti živali.
 - **Podatke o številčnosti in razširjenosti populacije/povezljivosti** se pridobi na podlagi metode ulova in ponovnega ulova z uporabo neinvazivnega genetskega vzorčenja. Genetsko vzorčenje je treba izvajati v vnaprej določenih intervalih, vendar vsaj enkrat na obdobje generacije medveda (~ 5 let) na območjih s stalno prisotnostjo (Severnodinarsko UO). Na območjih Alpskega UO pa mora zbiranje in analiziranje neinvazivnih genetskih vzorcev potekati vseskozi z namenom stalnega sledenja posameznim medvedom in njegovem potencialnemu širjenju populacije ter povezljivosti med obema UO-jema. Ker so medvedi v Alpškem OU-ju še vedno redki (z izjemo province Trento v Italiji), bi bila takšna naloga izvedljiva tako s finančnega vidika kot tudi delovne obremenitve. Zbiranje in analiza neinvazivnih genetskih vzorcev je treba izvajati v tesnem sodelovanju in usklajevanju med odgovornimi organi oziroma inštitucijami v vseh vpletenih državah/regijah, saj s sočasno analizo podatkov povečamo kvaliteto opravljenih analiz.
 - **Podatke o genetskem stanju populacije** se pridobi na podlagi vzorcev tkiv, zbranih na mrtvih osebkih. Prav tako se v ta namen uporabijo tudi neinvazivni genetski vzorci, če so dovolj kakovostni. Ti podatki se uporabijo se za oceno učinkovite velikosti populacije, kakor tudi genske pestrosti populacije medvedov v vsakem UO-ju. To je še posebej pomembno za Alpsko UO (Trento v Italiji), da bi se preprečilo morebitno zmanjšanje genske pestrosti subpopulacije.
 - **Podatke o zdravstvenem stanju populacije** se pridobi na podlagi pregleda trupel mrtvih osebkov s strani usposobljenega veterinarskega strokovnjaka za prostoživeče živali in sicer za vse mrtve medvede, ki ne poginejo zaradi običajnih vzrokov, kot so prometne nesreče, strelne rane itd. Reprezentativni vzorec vseh mrtvih medvedov je treba testirati na patogene bolezni, zlasti zelo nalezljive bolezni in zoonoze. Če se pri mrtvem medvedu ugotovijo morebitne morfološke nepravilnosti ali znaki bolezni, je treba obvestiti pristojno veterinarsko upravo, ki nato določi ustrezne nadaljnje ukrepe. Vsi primeri morajo biti zabeleženi.
- **Podatki o odnosu ljudi do medvedov:** Medvedi na tem območju živijo v krajini, ki je razmeroma gosto naseljena in jo ljudje intenzivno obdelujejo. Razumevanje človekovega odnosa do medveda in razlogi, ki oblikujejo ta odnos, so najpomembnejši faktor za zagotovitev sobivanja med ljudmi in medvedom in s tem tudi dolgoročno ohranjanje medveda.
- **Podatki o antropogeni smrtnosti:** Spremlja se vse zabeležene primere antropogene smrtnosti (smrtnost, ki jo povzroči človek). Posebna pozornost se nameni vsem intervencijskim izločitvam (t.i. izredni odstrel). Podrobno se analizira vzrok za dodelitev izrednega odstrela in vse ostale pomembne okoliščine. Morebitno ugotovljen nezakonit lov je treba podrobno zabeležiti in analizirati, kakor tudi ustrezno kazensko preganjati.
 - **Posredovanje intervencijskih skupin:** vsa posredovanja, tako taka, katerih rezultat je odvzem/odstrel medveda iz populacije, kot tudi taka, kjer to ni potrebno, je treba voditi v obliki podrobne evidence. Za vsako posredovanje je treba analizirati vedenje medveda ali situacijo, ki je privedla do intervencije. Če se izvede odvrčanje medvedov (ang. aversive conditioning), je treba spremljati učinkovitost izvajanih ukrepov. To

pripelje predvsem do širšega razumevanja osnovnih vzrokov, ki privedejo do težav povezanih z medvedom, kakor tudi do vrednotenja učinkovitosti uporabljenih ukrepov.

- **Škode, ki jih povzročijo medvedi:** škode je treba redno spremljati in voditi podrobno evidenco. Evidenca naj zajema točen kraj nastanka, natančni opis okoliščin in poškodovanega premoženja ter višino izplačane odškodnine. Če je mogoče, se odvzame genetski vzorec za identificiranje posameznih medvedov, ki povzročijo škodo.
- **Stopnja tolerance ljudi do medvedov:** analiza stopnje tolerance ljudi do medvedov se izvaja usklajeno in v rednih časovnih intervalih, tako širše javnosti kot tudi posameznih interesnih skupin. Zagotoviti je treba redno spremljanje javnega mnenja do medveda in do upravljanja z njim ter ugotavljanje morebitnih sprememb javnega mnenja skozi čas - spremembe javnega mnenja zaradi posebnih dogodkov ali zaradi izvajanih upravljavskih/ohranitvenih ukrepov.

	Alpsko UO	Severnodinarsko UO
Ukrep	Monitoring populacije	
Cilj(i)	1) Na voljo so znaki o stanju in trendu populacije, npr. številčnost, spolna in starostna struktura, reprodukcija, smrtnost, prostorsko in številčno širjenje. 2) Poznavanje genetskega in zdravstvenega stanja, s posebnim poudarkom na zoonozah, stopnji parjenja v sorodstvu in efektivni velikosti populacije. 3) Poznavanje frekvence in prostorske porazdelitve interakcij med medvedom in človekom. 4) Poznavanje stopnje tolerance ljudi do medveda in javnega mnenja glede upravljanja z medvedom (trenutno stanje in časovni trendi). 5) Monitoring se usklajujejo znotraj Alpskega UO-ja in med Alpskim in Severnodinarskim UO-jem.	1) Na voljo so znaki o stanju in trendu populacije, npr. številčnost, spolna in starostna struktura, reprodukcija, smrtnost, prostorsko in številčno širjenje. 2) Poznavanje genetskega in zdravstvenega stanja, s posebnim poudarkom na zoonozah, stopnji parjenja v sorodstvu in efektivni velikosti populacije. 3) Poznavanje frekvence in prostorske porazdelitve interakcij med medvedom in človekom. 4) 4) Poznavanje stopnje tolerance ljudi do medveda in javnega mnenja glede upravljanja z medvedom (trenutno stanje in časovni trendi). Monitoring se usklajujejo znotraj Severnodinarskega UO-ja in med Alpskim in Severnodinarskim UO-jem.
Opis dejavnosti	1.1 Monitoring številčnosti, spolne in starostne strukture v rednih časovnih intervalih. Kjer se zabeleži reprodukcija, se monitoring izvaja vsaj enkrat na generacijo - vsakih 5 let. 1.2 Z vzorčenjem neinvazivnega genetskega materiala se spremlja (1) preživetje posameznih medvedov, (2) izvor posameznih medvedov in njihov širitveni potencial ter (3) analiza starševstva. 1.3 Monitoring sprememb v prostorski razširjenosti. 2.1 Spremljanje genetskega stanja populacije. 2.2 Redno pregledovanje s strani usposobljenega veterinarja vseh odkritih vzrokov smrti medveda, ki jih ne povzroči huda poškodba. Redni pregledi vzorca druge vzrokov smrti medveda za določene patogene. 3.1 Spremljanje interakcij med medvedom in človekom. 4.1 Standardiziran (po OU) vprašalnik o odnosu do medveda in ravnanja z njim, ki se uporablja za	1.1 Usklajen monitoring številčnosti, spolne in starostne strukture v rednih časovnih intervalih (vsaj enkrat na generacijo - vsakih 5 let) med vsemi državami znotraj UO-ja. 1.2 Monitoring sprememb v prostorski razširjenosti. 1.3 Nadaljevanje zbiranja podatkov s pomočjo »štetja medvedov na stalnih števnih mestih« z vključevanjem interesnih skupin (opravljajo lovci), usklajevanje/prilagoditev na ravni populacije (glej točko 5). 2.1 Spremljanje genetskega stanja populacije. 2.2 Redno pregledovanje s strani usposobljenega veterinarja vseh odkritih vzrokov smrti medveda, ki jih ne povzroči huda poškodba. Redni pregledi vzorca drugih vzrokov smrti medveda za določene patogene organizme (koordinirano na ravni populacije v točki 5). 2.3 Monitoring sprememb dejanske velikosti populacije z uporabo genetskih podatkov iz vzorcev vzrokov smrti in podatkov o starosti (preseki zoba). 3.1 Spremljanje interakcij med medvedom in človekom.

LIFE
DINALP
BEAR

	<p>reprezentativni vzorec širše javnosti in najpomembnejših interesnih skupin.</p> <p>5.1 Organizacija rednega foruma na ravni populacije, na katerem se usklajuje in razpravlja o monitoringu.</p> <p>5.2 Izmenjava podatkov o monitoringu prek skupne spletne baze podatkov.</p>	<p>4.1 Standardiziran (po državah in OU-jih) vprašalnik o odnosu do medveda in upravljanju z njim, ki se uporablja za reprezentativni vzorec širše javnosti in najpomembnejših interesnih skupin.</p> <p>5.1 Organizacija rednega foruma na ravni populacije, na katerem se usklajuje in razpravlja o monitoringu; rutinska izmenjava podatkov o monitoringu prek skupne spletne baze podatkov.</p> <p>5.2 Organizacija strokovne skupine, ki vključuje strokovnjake iz vseh treh držav v UO-ju. Ta bi se ki se ukvarjala z krepitvijo zmogljivosti v Bosni in Hercegovini, s končnim ciljem, da bi bil monitoring v tej državi primerljiv s tistim v Sloveniji in na Hrvaškem.</p> <p>5.3 Izmenjava podatkov o monitoringu prek skupne spletne baze podatkov.</p>
Pričakovani rezultat(i)	<p>1.1 Visokokakovostni podatki o monitoringu, ki so potrebni za ohranjanje in upravljanje populacije glede na številčnost in starostno strukturo, ki so na voljo v 5-letnih intervalih.</p> <p>1.2 Razpoložljivi podatki o smrtnosti, reprodukciji, širjenju in izvoru osebkov, sorodstvenih povezavah medvedov ter povezljivosti med alpskim in dinarskim UO-jem.</p> <p>1.3 Zgodnje odkrivanje sprememb v prostorski razširjenosti (širitve, krčenja).</p> <p>2.1 Zgodnje odkrivanje problemov, povezanih z majhno genetsko pestrostjo (parjenje v sorodstvu in majhna učinkovita velikost populacije).</p> <p>2.2. Zgodnje odkrivanje patogenov in zoonoz.</p> <p>3.1 Podatki o interakcijah med človekom in medvedom, ki vplivajo na odnos javnosti do medveda in upravljanja z njimi.</p> <p>4.1 Odkrivanje sprememb v toleranci do medveda in odnosu do upravljanja z njim ter razumevanje razlogov za tem.</p> <p>5.1 Usklajen monitoring na ravni populacije. Primerljivost podatkov na ravni populacije. Poenotena interpretacija podatkov.</p> <p>5.2 Podatki na lokalni ravni (raven posamezne države) in podatki na ravni populacije, ki so na voljo pristojnim organom.</p>	<p>1.1 Visokokakovostni podatki o monitoringu (podatki o stanju populacije: številčnost, porazdelitev, spolna struktura, genetsko stanje), ki so potrebni za ohranjanje in upravljanje na ravni populacije glede na številčnost in starostno strukturo, ki so na voljo v 5-letnih intervalih.</p> <p>1.2 Zgodnje odkrivanje sprememb v prostorski razširjenosti (širitve, krčenja).</p> <p>1.3 Razpoložljivi podatki - porazdelitev samic, reprodukcijske značilnosti, trend številčnosti populacije; sodelovanje z interesnimi skupinami (lovci).</p> <p>2.1 Zgodnje odkrivanje problemov povezanih z majhno genetsko pestrostjo (parjenje v sorodstvu in majhna učinkovita velikost populacije). (parjenje znotraj sorodstvenih vezi in majhnostjo populacije).</p> <p>Zgodnje odkrivanje patogenov in zoonoz (zdravstveno stanje).</p> <p>2.3 Podatki o spremembah učinkovite velikosti populacije in starostne strukture populacije.</p> <p>3.1 Podatki o interakcijah med človekom in medvedom, ki vplivajo na odnos javnosti do medveda in upravljanja z njimi.</p> <p>4.1 Odkrivanje sprememb v toleranci do medveda in odnosu do upravljanja z njim, ki lahko upravljalcem omogoči, da ukrepajo pred močnimi negativnimi odzivi ter pomagajo pri razumevanje razlogov za tem.</p> <p>5.1 Usklajen monitoring na ravni populacije. Primerljivost podatkov na ravni populacije. Poenotena interpretacija podatkov.</p> <p>5.2 Povečana zmogljivost v smislu človeških virov v Bosni in Hercegovini, da izvaja monitoring na enaki ravni kot ostale države.</p> <p>5.3 Podatki na lokalni ravni (raven posamezne države) in podatki na ravni populacije, ki so na voljo pristojnim organom.</p>
Odgovorni za izvedbo:	<p>(1-4) Odgovorne organizacije za izvedbo monitoringa populacije.</p> <p>(5) Službe pristojne za upravljanje iz vsake sodelujoče države.</p>	<p>(1-4) Službe, pristojne za upravljanje, in druge organizacije, odgovorne za izvajanje monitoringa populacije medvedov.</p> <p>(5) Službe pristojne za upravljanje iz vsake sodelujoče države.</p>
Ukrepi, ki morajo biti	<p>Dejavnost številka 5 (forum za usklajevanje na ravni populacije) je treba izvajati pred drugimi dejavnostmi.</p>	<p>Dejavnost številka 5 (forum za usklajevanje na ravni populacije) je treba izvajati pred drugimi dejavnostmi.</p>

predhodno izvedeni.		
Ocenjevanje uspeha	Količina zbranih podatkov v skupni bazi podatkov. Poročila za vsako izvedeno dejavnost.	Količina zbranih podatkov v skupni bazi podatkov. Poročila za vsako izvedeno dejavnost.

PRIPOROČILA GLEDE IZVAJANJA RAZISKAV

Monitoring populacije rjavega medveda izvajamo na podlagi uveljavljenih metod, ki omogočajo dosledno sledenje parametrov, ki so pomembni za ohranjanje in upravljanje populacije skozi čas. Pri raziskavah na drugi strani pa gre navadno za poskus odgovoriti na ožje opredeljeno raziskovalno vprašanje, ki je lahko osnova za dopolnitev obstoječe metode, ali pa oblikovanje nove metode, katero lahko vključimo v redni monitoring.

Medtem, ko je financiranje monitoringa praviloma zagotovljeno s strani odgovornih nacionalnih organov kot del rednega proračunskega načrtovanja, so raziskave običajno projektne financirane. Viri financiranja so v nekaterih primerih lahko isti (npr. če odgovoren organ zahteva odgovore na določeno kritično vprašanje, ki morda ni bilo pokrito z rednim monitoringom). Sicer pa morajo raziskovalne dejavnosti uporabiti predvsem posebna raziskovalna sredstva, zagotovljena na nacionalni, EU ali drugi ravni.

Pomembno je, da se iz vidika upravljanja in ohranjanja populacije medveda opredeli prednostne naloge raziskav in jasno navede priporočila za raziskovanje za vsako UO posebej in populacijo kot celoto. To bo zagotovilo pravilno usmerjeno pripravo projektne naloge za ustrezna sredstva financiranja in podlago za relevantne organe, pristojne za upravljanje, v vsakem UO-ju, in po drugi strani zagotovilo ustrezno načrtovanje in zagotavljanje financiranja ali sofinanciranja.

Prednostne naloge aplikativnih raziskav se bodo pogosto razlikovale med UO-ji in se bodo s časom spreminjale. Namesto da bi jih zapisali v tem dokumentu, je smiselno zagotoviti mehanizme, ki bodo omogočili njihovo opredelitev v rednih, predvidljivih ciklih z vključevanjem vseh strank.

	Alpsko UO	Severnodinarsko UO
Ukrep	Opredelitev raziskovalnih prioritet in zagotavljanje priporočil za raziskave	
Cilj(i)	Opredeliti in oceniti vrstni red prednostnih aplikativnih raziskovalnih dejavnosti, ki so potrebne za upravljanje in ohranjanje medveda za obe UO. Jasno opredeljeno kot »Aplikativna raziskovalna priporočila". Opredeliti možne vire (so)financiranja in motivirati nacionalne organe, da pripravijo ustrezne instrumente (so)financiranja.	
Opis dejavnosti	Organizacija rednega (vsaka tri leta) foruma na ravni populacije, kjer so koordinirane in obravnavane raziskovalne prednostne naloge ter razpoložljiva/možna sredstva.	
Pričakovani rezultat(i)	Jasno opredeljena, prednostna in usklajena priporočila o aplikativnih raziskavah, potrebna za upravljanje in ohranjanje medvedov v obeh UO-jih. Predlog financiranja ali sofinanciranja na nacionalnih ravneh. Osnova za nacionalne organe, da organizirajo projektne klica za obravnavanje raziskovalnih zahtev. Podpora raziskovalcem pri pripravi projektne prijave za splošna nacionalna ali EU financiranja.	
Odgovorni izvedbo:	za	Službe, pristojne za upravljanje medveda, vsake od sodelujočih držav se izmenjujejo pri izvedbi. EU financiranje. Raziskovalne ustanove.

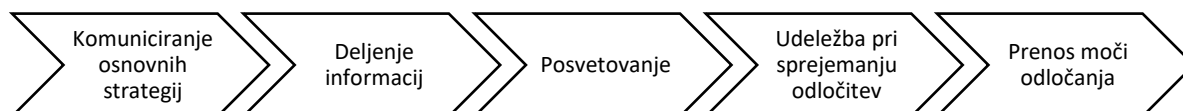
Ukrepi, ki morajo biti predhodno izvedeni	Raziskovalne skupine so bile identificirane in ustanovljene v partnerstvu ali v sodelovanju z ustreznimi raziskovalnimi ustanovami. Pri določenih posebnostih je treba razmisliti o zmogljivosti. Nekatere študije je mogoče opraviti na mednarodni ravni in nekatere vzorce je mogoče analizirati v tujini.
Ocenjevanje uspeha	Število opredeljenih uporabnih raziskovalnih prednostnih nalog, ki so se financirale v vsakem triletnem obdobju med sestanki. Število izdelanih poročil in število objavljenih znanstvenih člankov.

Dialog in vključenost interesnih skupin

Deležniki oziroma interesne skupine so osebe, skupine ali organizacije, ki imajo interes ali skrb za sodelovanje pri upravljanju z medvedom. Deležniki lahko vplivajo na odločitve, cilje in politike upravljanja z medvedom. Ključne interesne skupine pri upravljanju medveda so: lokalno (podeželsko) nekmečko prebivalstvo («lokalna javnost»), lokalne skupnosti, kmetje, čebelarji, lovci, okoljevarstveniki, strokovnjaki, gozdarji, rekreativci, turisti, nekmečko prebivalstvo iz večjih urbanih središč izven območji pojavljanja medveda («mestna javnost»), itd.

Niso vse interesne skupine enake glede na to, kako se jih upošteva pri upravljanju medveda. Javnost iz urbanih središč (mest) je sicer upravičena do vključenosti v odločanje o upravljanju z medvedom, vendar pa ne more biti obravnavana enako, kot lokalna (podeželska) javnost, ki se sooča z izzivi in priložnostmi vsakdanjega sobivanja z medvedmi. Interesne skupine se razlikujejo tudi glede na državo, iz katere prihajajo (npr. rezultati javnomnenjske raziskave kažejo, da imajo lovci v Sloveniji precej drugačno stopnjo tolerance do medveda od avstrijskih lovcev). Vrednote interesnih skupin se lahko sčasoma spremenijo zlasti po zelo čustvenih dogodkih povezanih z medvedom. Takšni dogodki lahko spremenijo ne samo notranje značilnosti posameznih interesnih skupin, temveč lahko vplivajo tudi na dinamiko v celotni mreži interesnih skupin (npr. ko sta zaupanje ali verodostojnost ogrožena). Vse te raznolikosti je treba upoštevati pri načrtovanju dialoga in vključevanja interesnih skupin v sam proces.

Različne vrste vključenosti interesnih skupin so pogosto predstavljene kot kontinuum (slika 2), ki izhajajo iz preproste izmenjave informacij in s povečano intenzivnostjo vključevanja interesnih skupin do prenosa moči odločanja na interesne skupine. Udeležbe javnosti z nižjo stopnjo udeležbe interesnih skupin (na primer izmenjava informacij) lahko ciljajo na veliko število ljudi, kot je splošna javnost, medtem ko so tisti z višjo stopnjo vključenosti, običajno namenjeni samo izbranim predstavnikom organizacij interesnih skupin.

Slika 2: Vizualizacija kontinuuma udeležbe javnosti. Intenzivnost angažiranja interesnih skupin se povečuje od leve proti desni

Pri upravljanju s populacijo rjavega medveda je treba uporabiti kombinacijo vseh vrst udeležbe interesnih skupin, ki so primerno izbrane za lokalni kontekst in cilje upravljanja. Pomembno je, da pri načrtovanju komunikacijskih kampanj ali bolj vključenem dialogu interesnih skupin, kot so javna posvetovanja, skrbno upoštevamo značilnosti interesnih skupin, njihova pričakovanja in celo dinamiko omrežij interesnih skupin. Posebnih orodji in tehnik je veliko in izbira tistih, ki jih je treba uporabiti, se razlikujejo glede na cilje in razpoložljive vire. Kadarkoli je le mogoče, je priporočljivo izkoristiti

priložnosti za aktivno vključevanje interesnih skupin v izvajanje ukrepov upravljanja, s čimer se dodatno poveča občutek skupnih odgovornosti in lastništva med interesnimi skupinami. Mnenja in pričakovanja interesnih skupin je treba redno preverjati z raziskavami družbenih ved, da bi ocenili uspeh izvedenih ukrepov in načrtovali ustrezne za prihodnost.

Na ravni populacije rjavega medveda je treba zainteresirane strani spodbujati, da se srečujejo in razpravljajo o vprašanih povezanih z upravljanjem rjavega medveda, npr. z vzpostavitvijo foruma interesnih skupin na ravni populacije.

	Alpsko UO	Severnodinarsko UO
Ukrep	Dialog in vključenost interesnih skupin	
Cilj(i)	<p>Zagotoviti zavezanost interesnih skupin do prisotnosti medveda, dolgoročnega okrevanja in ohranjanja populacije rjavega medveda ter sobivanja.</p> <p>Izboljšati sodelovanje, dialog, odnose in zaupanje med ustreznimi interesnimi skupinami, tako da se jih vključi v proces načrtovanja.</p> <p>V izvajanje ukrepov vključiti relevantne interesne skupine.</p>	<p>Zagotoviti zavezanost interesnih skupin do dolgoročnega ohranjanja populacije rjavega medveda v sobivanju z ljudmi.</p> <p>Izboljšati sodelovanje, dialog, odnose in zaupanje med ustreznimi interesnimi skupinami, tako da se jih vključi v proces načrtovanja.</p> <p>V izvajanje ukrepov vključiti relevantne interesne skupine.</p>
Opis dejavnosti	<p>(1) Organizacija rednih (vsaka tri leta) forumov interesnih skupin na ravni populacije za izmenjavo izkušenj in idej med interesnimi skupinami.</p> <p>(2) Letna posvetovanja s ključnimi organizacijami interesnih skupin na ravni UO-jev.</p> <p>(3) Organi pooblastijo predstavnike, da usklajujejo delo z interesnimi skupinami, predvidenimi v točkah (1) in (2).</p> <p>(4) Aktivno vključevanje interesnih skupin pri načrtovanju in izvajanju ustreznih upravljavskih odločitev na nacionalni ravni.</p> <p>(5) Aktivno vključevanje interesnih skupin v monitoring populacije.</p>	<p>(1) Organizacija rednih (vsaka tri leta) forumov interesnih skupin na ravni populacije za izmenjavo izkušenj in idej med interesnimi skupinami.</p> <p>(2) Letna posvetovanja s ključnimi organizacijami interesnih skupin na ravni UO-jev.</p> <p>(3) Organi pooblastijo predstavnike, da usklajujejo delo z interesnimi skupinami, predvidenimi v točkah (1), (2) in (5).</p> <p>(4) Aktivno vključevanje interesnih skupin pri načrtovanju in izvajanju upravljanja (v glavnem monitoring populacije) na nacionalni ravni.</p> <p>(5) Redno izmenjavanje informacij s sosednjimi državami, ki niso članice EU (Bosna in Hercegovina ter Švica).</p>
Pričakovani rezultat(i)	Skrbi in ideje ključnih skupin interesnih skupin, kot so lovci, kmetje, lokalne javnosti, lokalne skupnosti in okoljevarstveniki, redno prispevajo k načrtovanju in izvajanju usklajenega upravljanja na populacijske ravni.	Skrbi in ideje ključnih skupin interesnih skupin, kot so lovci, kmetje, lokalne javnosti, lokalne skupnosti in okoljevarstveniki, redno prispevajo k načrtovanju in izvajanju usklajenega upravljanja na populacijske ravni.
Odgovorni za izvedbo:	<p>(1), (2) Službe, pristojne za upravljanje medveda, v vsaki od sodelujočih držav se izmenjujejo (pravilo rotiranja).</p> <p>(3) Službe, pristojne za upravljanje medveda, v vsaki od sodelujočih držav.</p> <p>(4) Službe, pristojne za upravljanje medveda, in druge organizacije, odgovorne za izvajanje monitoringa populacije medvedov.</p>	<p>(1), (2) Službe, pristojne za upravljanje medveda, v vsaki od sodelujočih držav se izmenjujejo (pravilo rotiranja).</p> <p>(3) Službe, pristojne za upravljanje medveda, v vsaki od sodelujočih držav.</p> <p>(4) Službe, pristojne za upravljanje medveda, in druge organizacije, odgovorne za izvajanje monitoringa populacije medvedov.</p>

Ukrepi, ki morajo biti predhodno izvedeni	Standardizacija metod monitoringa (primerljivi podatki o monitoringu populacije).	Standardizacija metod monitoringa (primerljivi podatki o monitoringu populacije).
Ocenjevanje uspeha	Število organiziranih dogodkov. Stopnja zadovoljstva pri interesnih skupinah. Preprečevanje neželenega zmanjšanja populacije. Implementirane so bile strukture za aktivno udeležbo interesnih skupin.	Število organiziranih dogodkov. Število aktivno udeleženih interesnih skupin. Stopnja zadovoljstva pri interesnih skupinah. Implementirane so bile strukture za aktivno udeležbo interesnih skupin.

Upravljanje konfliktov

Upravljanje konfliktov je eden najpomembnejših vidikov ohranjanja in upravljanja s populacijo rjavega medveda. Prisotnost rjavih medvedov na območjih, v kateri prevladujejo ljudje, pogosto povzroča konflikte med človekom in medvedom. Ti zmanjšujejo stopnjo tolerance do medveda. Nizka stopnja tolerance do medvedov se šteje za eno glavnih groženj dolgoročnemu ohranjanju populacij medvedov po vsem svetu, saj običajno vodi v povečan (zakonit ali nezakonit) odstrel osebkov, zlasti konfliktnih.

Konflikti se navadno pojavijo zaradi škode, ki jo medved povzroči na človekovi lastnini (npr. hranjenje na pridelku, škode na rejnih živalih in poškodovanje predmetov pri iskanju hrane), ali zaradi samega strahu pred napadom medveda. Napadi medvedov na ljudi so sicer redki, a se dogajajo iz različnih vzrokov (v napade niso vključeni zgolj konfliktni ali habituariani osebkovi). Napadi medvedov na človeka pri mnogih ljudeh povzročajo strah in nelagodje. Zdi se, da je javnost v Alpskem UO-ju bolj občutljiva na to temo, predvsem zaradi izgubljene tradicije sobivanja z medvedi.

Največji izziv upravljanja konfliktov predstavlja preprečevanje nastanka t.i. problematičnih (konfliktnih) medvedov. Pogosto so to habituarini medvedi, pri katerih se je odziv na prisotnost človeka (strah in izogibanje človeku) zmanjšal zaradi ponavljajočih se nevtralnih izkušenj z ljudmi. Druga lastnost problematičnih medvedov je pogosto pogojevanje človekove prisotnosti z hrano antropogenega izvora, zaradi česar lahko medvedi izgubijo sicer prirojeni strah pred človekom. Običajno je v populaciji malo problematičnih medvedov, vendar pa ti povzročajo večino vseh konfliktov med medvedi in ljudmi. Medvedi so oportunistični vsejedi in jih zato močno privlačijo viri hrane antropogenega izvora (npr. smeti, pridelki in domače živali), kar pogosto sproži habituacijo medvedov. Z ustrezno zaščito hrane antropogenega izvora je zato mogoče zmanjšati pojav konfliktov. Čeprav ni vedno mogoče povsem zaščititi vseh prehranskih virov antropogenega izvora pred medvedi, obstaja več ukrepov za preprečevanje dostopa do virov hrane antropogenega izvora.

Najpomembnejši so:

- Preprečevanje dostopa do organskih odpadkov (medvedu prijazno ravnanje z odpadki, uporaba medvedovarnih smetnjakov in zabojnikov za kompost, prepovedano odlaganje hrane organskega izvora v naravo (npr. klavni odpadki);
- Zaščita pridelkov in domačih živali, vključno s čebelnjaki (uporaba električnih ograj, nočnih ograd, pastirjev in psov za zaščito živali).

Vsaj enako pomembno, kot je izvajanje samih ukrepov, je aktivno spodbujanje dobrih praks in izobraževanje ljudi, ki živijo na (ali obiskujejo) območjih prisotnosti medvedov, o: a) biologiji in ekologiji medveda, b) ustreznem vedenju pri gibanju v življenjskem območju medveda, c) konfliktih z medvedom, ki se lahko pojavijo in d) praksi/ukrepih, ki olajšajo sobivanje človeka in medveda.

Škode, ki jih povzročijo medvedi, se lahko pojavijo kljub ustrezni zaščiti človekove lastnine. Za takšne primere je treba vzpostaviti sistem nadomestil za nastalo škodo (odškodnine plačajo regionalni/državni organi), ki bi spodbujal dobro prakso uporabe preventivnih ukrepov in vključeval predpise za preprečevanje goljufij. Če se takšna škoda večkrat ponovi (npr. medved se nauči, kako premostiti delujočo visoko elektromrežo), je takšnega medveda pogosto najbolje odstraniti - če je to sprejemljivo glede na stanje populacije.

Odlov in premeščanje konfliktnih medvedov na druge lokacije v splošnem ni smiselno in zato ni priporočljivo. V Srednji Evropi namreč ni večjih območij brez naselij, zato odlovljeni in premeščeni konfliktni medvedi navadno nadaljujejo s približevanjem naseljem in se v mnogih primerih vrnejo v svoje prvotno območje aktivnosti.

	Alpsko UO	Severnodinarsko UO
Ukrep	Upravljanje konfliktov	
Cilj(i)	Zmanjšati konflikte med medvedom in človekom ter izboljšati sprejemanje medveda znotraj glavnih interesnih skupin.	Zmanjšati konflikte med medvedom in človekom ter izboljšati sprejemanje medveda znotraj glavnih interesnih skupin.
Opis dejavnosti	<p>(1) Aktivno spodbujanje dobrih praks in izobraževanja za a) preprečevanje, da bi medvedi dostopali do hrane antropogenega izvora in b) zmanjšati tveganje za napade.</p> <p>(2) Uporaba zaščitnih ukrepov za preprečevanje škode (varovanje črede s pastirskimi psi, visoke elektromreže, medvedovarni kompostniki/smetnjaki itd.).</p> <p>(3) Odškodnine za škodo, ki jo povzročijo medvedi kljub ustrezni uporabi zaščitnih ukrepov.</p> <p>(4) Odstranitev konfliktnih osebkov (glej naslednje poglavje: <i>Odvzem posameznih osebkov iz populacije</i>).</p>	<p>(1) Aktivno spodbujanje dobrih praks in izobraževanja za a) preprečevanje, da bi medvedi dostopali do hrane antropogenega izvora in b) zmanjšati tveganje za napade.</p> <p>(2) Uporaba zaščitnih ukrepov za preprečevanje škode (varovanje črede s pastirskimi psi, visoke elektromreže, medvedovarni kompostniki/smetnjaki itd.).</p> <p>(3) Odškodnine za škodo, ki jo povzročijo medvedi kljub ustrezni uporabi zaščitnih ukrepov.</p> <p>(4) Odstrel konfliktnih osebkov (glej naslednje poglavje: <i>Odvzem posameznih osebkov iz populacije</i>).</p>
Pričakovani rezultat(i)	Sobivanje lokalnega prebivalstva in medvedov. Izboljšano sprejemanje medvedov med ključnimi interesnimi skupinami na podlagi izboljšanega upravljanja konfliktov.	Ohranjeno ali izboljšano sprejemanje medvedov med ključnimi interesnimi skupinami na podlagi izboljšanega upravljanja konfliktov.
Odgovorni za izvedbo:	<p>(1), (2), (3), (4) Službe, pristojne za upravljanje medveda, v vsaki od sodelujočih držav (ministrstva, lokalne oblasti, agencije za okolje, kmetijski svetovalci).</p> <p>(1), (3) Pooblaščenca za cenitev škode.</p> <p>(1), (4) Intervencijske skupine.</p>	<p>(1), (2), (3), (4) Službe, pristojne za upravljanje medveda, v vsaki od sodelujočih držav (ministrstva, lokalne oblasti, agencije za okolje, kmetijski svetovalci).</p> <p>(1), (3) Pooblaščenca za cenitev škode.</p> <p>(1), (4) Intervencijske skupine.</p> <p>(3), (4) Lovske organizacije.</p>
Ukrepi, ki morajo biti predhodno izvedeni	Obnova ali implementacija strateških dokumentov (če je potrebno).	Obnova strateških dokumentov.
Ocenjevanje uspeha	Stopnja zadovoljstva pri interesnih skupinah/javnosti.	Stopnja zadovoljstva pri interesnih skupinah/javnosti.

	Število škodnih primerov. Število intervencij intervencijskih skupin. Število sredstev za preprečevanje škode, ki so subvencionirane, uporaba smetnjakov, ki medvedu preprečujejo dostop do odpadkov, itd.	Število škodnih primerov. Število intervencij intervencijskih skupin. Število sredstev za preprečevanje škode, ki so subvencionirane, uporaba smetnjakov, ki medvedu preprečujejo dostop do odpadkov, itd.
--	--	--

Odvzem posameznih osebkov iz populacije

Odvzemanje posameznih osebkov iz populacije je v praksi pogosto iz več zornih kotov problematično, zlasti na območjih, kjer lov na medveda ni ustaljena praksa. Vendar pa je v določenih primerih odvzem osebkov iz populacije edina razumna upravljavska odločitev. Odvzem medveda iz populacije se lahko izvrši z odstrelom ali na druge načine, ki za osebek niso smrtni (npr. odlov in premestitev v ujetništvo), čeprav je učinek na medvedjo populacijo v obeh primerih enak.

Medvedi, ki jih je priporočljivo odvzeti iz populacije v različnih situacijah, so tisti, ki predstavljajo resno grožnjo ljudem ali njihovem premoženju (za podrobnosti glej *Dodatek 1*) ali drugi posebej problematični medvedi. Neukrepanje v teh primerih lahko povzroči hiter padec stopnje tolerance ljudi (lokalno ali širše) in tako ogrozi sobivanje ljudi z medvedmi ter dolgoročno ohranjanje medvedje populacije. Običajno so za odstranitev nevarnih in drugače problematičnih medvedov odgovorne posebej usposobljene intervencijske skupine, lahko pa se pri tem uporabi tudi pomoč lokalnih upravljavcev lovišč. Pogosto je težko ugotoviti, kateri osebek je potencialno nevaren ali posebej problematičen. Tudi pomen posameznega osebkov za ohranitev populacije na vseh območjih ni enak, ampak je odvisen od ohranitvenega stanja lokalne subpopulacije. Odvzem medveda v Sloveniji ali na Hrvaškem na primer, kjer je populacija stabilna in številčna in kjer so določene redne kvote za odvzem, katerih del je tudi izredni odvzem, nima enakega pomena kot odvzem medveda nekje na območju Alp. V primerih, kjer se intervencijske skupine odločajo, kako ravnati ob pojavu nevarnih ali problematičnih medvedov, je treba upoštevati *Smernice za ukrepanje intervencijske skupine* (Dodatek 1) in veljavno zakonodajo.

V državah s stabilno in številčno populacijo medveda (npr. Slovenija, Hrvaška) se kot način odvzema osebkov izvaja redni odstrel, z namenom da se gostota oziroma številčnost populacija rjavega medveda ohranja na ravni socio-ekonomske nosilne zmogljivosti prostora. Takšen odvzem medvedov iz populacije ne sme nikoli ogroziti varstvenega stanja medvedje populacije in mora omogočati stalno prisotnost oziroma potencialno, prostorsko širjenje preko pomembnih koridorjev, ki povezujejo Dinarsko gorstvo z Alpami. Redni odstrel je treba izvajati na podlagi letno predpisanih kvot o odvzemu osebkov iz populacije, ki temeljijo na strokovnih merilih in zlasti rednih rezultatih monitoringa. Pri določanju kvot za odvzem iz populacije je treba vedno uporabljati previdnostno načelo, redni odstrel pa mora biti izveden tako, da so neželeni stranski učinki čim manjši.

	Alpsko UO	Severnodinarsko UO
Ukrep	Odvzem posameznih osebkov	
Cilj(i)	(1) Odvzem osebkov, ki predstavljajo potencialno grožnjo ljudem, z odstrelom ali odlovom in premestitvijo. (2) Zmanjšanje škode in konfliktov povezanih z medvedom.	(1) Odstrel osebkov, ki predstavljajo potencialno grožnjo ljudem. (2) Zmanjšanje škode in konfliktov povezanih z medvedom.

		(3) Vzdrževati številčnost in gostoto populacije na ravni socio-ekonomske nosilne zmogljivosti prostora.
Opis dejavnosti	(1) Potencialno nevarni in (2) posebej problematični medvedi (npr. večkrat povzročajo škodo na govedu) morajo biti odvzeti iz populacije s strani intervencijskih skupin. Nevarno in problematično obnašanje medveda je določeno v <i>Smernicah za intervencijske skupine</i> (Dodatek 1).	(1) Potencialno nevarni in (2) posebej problematični medvedi (npr. večkrat povzročajo škodo na govedu) morajo biti ob pomoči upravljavcev lovišč odvzeti iz narave s strani intervencijskih skupin in vsi v letne kvote odvzema. Nevarno in problematično obnašanje medveda je določeno v <i>Smernicah za intervencijske skupine</i> (Dodatek 1). (2), (3) Letne kvote za odvzem so vsako leto posebej določene s strani vladnih organov. Osnovane so na podlagi rezultatov monitoringa in upoštevajo previdnostno načelo.
Pričakovani rezultat(i)	Človekova varnost in izboljšano sprejemanje medvedov med lokalnim prebivalstvom. Zmanjšanje nezakonitega ubijanja (npr. zastrupljanje).	Izboljšana človekova varnost in ohraneno / izboljšano sprejemanje medvedov med lokalnim prebivalstvom. Zmanjšanje nezakonitega ubijanja (npr. zastrupljanje).
Odgovorni za izvedbo:	Pristojni organi vsake udeležene države (ministerstva, javne službe). Intervencijske skupine.	Pristojni organi vsake udeležene države (ministerstva, javne službe). (1), (2) Intervencijske skupine. (2), (3) Lovske organizacije.
Ukrepi, ki morajo biti predhodno izvedeni	Obnova strateških dokumentov, kadar je to potrebno ali je njihova veljavnost potekla.	Obnova strateških dokumentov, kadar je to potrebno ali je njihova veljavnost potekla.
Ocenjevanje uspeha	Stopnja zadovoljstva pri interesnih skupinah (sprejemanje medveda). Število nezakonito ubitih medvedov.	Stopnja zadovoljstva pri interesnih skupinah (sprejemanje medveda). Število nezakonito ubitih medvedov.

Funkcionalna povezanost in kakovost habitata, vključno z razpoložljivostjo hrane

Ustrezen in povezan habitat je osnovna zahteva vsake živalske vrste, saj zagotavlja hrano, zatočišče ter kritje pred plenilci. Povezljivost habitata je pomembna zlasti za vrste, kakršna je rjavi medved, ki imajo velika območja aktivnosti. V kulturnih krajinah te vrste pogosto naletijo na človekove ovire in degradirana območja, ki zmanjšujejo povezljivost habitata.

V tem poglavju: (1) navajamo vse ključne habitate rjavega medveda in koridorje, ki povezujejo te habitate, in (2) razpravljamo o ukrepih preprečevanja fragmentacije in uničenja omenjenih habitatov in koridorjev ter predlagamo zmanjševanje obstoječih ovir.

1. Ključni habitati rjavega medveda in koridorji, ki jih povezujejo

Primernost habitata za rjavega medveda v Evropi je v skladu s splošnimi vzorci habitatnega izbora vrste: medved izbira gozdove in se v splošnem izogiba odprtim območjem, naseljem in drugi infrastrukturi. Poleg tega medvedi v glavnem izbirajo območja srednjih nadmorskih višin med dnem dolin in zgornjo gozdno mejo. Ta značilnost je najverjetneje posledica kompromisa med izogibanjem človekovim motnjam na dnu doline in manjšo razpoložljivostjo hrane pri višjih nadmorskih višinah.

Dinarsko gorstvo

Raziskave so pokazale, da so velike gozdne površine v Dinarskem gorstvu zelo primerne za življenje medvedov. Prevladujoči dinarski bukovi gozdovi v jeseni v letih obroda bukovega žira zagotavljajo obilo hrane bogate z maščobami in proteini (bukov žir). Tudi drugih naravnih virov hrane za medvede na območju je veliko, vendar pa se njihova razpoložljivost razlikujejo od regije do regije. Zelo pomemben prehranski vir so še mravlje in ose, ki zlasti poleti predstavljajo pomemben vir beljakovin in maščob, hkrati pa so na voljo skoraj povsod. Pomemben vir hrane za medveda na območju Dinaridov, ki izboljšuje kvaliteto habitata, pa je tudi hrana iz krmišč za prostoživeče živali (zlasti koruza). Na celotnem območju Dinaridov je tradicionalno zelo razširjeno krmljenje prostoživečih živali za različne namene (npr. kot vaba za lov in preprečevanje škod). V nekaterih državah (npr. Slovenija) se namensko krmi medvede za namen preprečevanja škod, lažjega odstrela ter monitoringa (t.i. štetja medvedov na stalnih števnih mestih).

Gledano iz juga proti severu je avtocesta med Zagrebom in Reko prva večja ovira za medvede. Prehodnost te ovire za medveda je velika predvsem zaradi številnih predorov, mostov (viaduktov) in enega zelenega mostu, vendar pa trki z vozili na tej avtocesti predstavljajo povečano verjetnost za smrtnost medvedov. Višje proti severu bi dodatno oviro lahko predstavljala meja med Hrvaško in Slovenijo, ki je delno ograjena zaradi lažjega obvladovanja nezakonitih migracij. Trenutno ograja pokriva le 10 % meje, ki je primerna za medvedov habitat, vendar se ta lahko poveča, odvisno od prihodnjih ukrepov v zvezi z begunsko in azilsko politiko.

Najpomembnejša ovira južno od Alp je avtocesta in železniška proga med Ljubljano in Postojno (in naprej do Trsta). Ta ovira namreč preseka osrednje območje medveda v Sloveniji (Dinarsko gorstvo), katerega del je tudi območje severozahodno od te avtoceste (Nanos, Hrušica in Trnovski gozd) in predstavlja najbolj primeren habitatni koridor med Dinarskim gorstvom in Alpami. Pomembnost te ovire je bila dokazana s raziskavami gibanja telemetriranih medvedov (telemetrične ovratnice), kot tudi z genetskimi raziskavami. Še posebej na območju Rakeka in Unca je ta ovira glavni razlog smrtnosti medvedov (večji od rednega odstrela). Vzhodno od Ljubljane je še en koridor, ki povezuje obe gorski verigi (Zasavje – Kamniške Alpe), vendar morajo medvedi prečkati habitatno zelo razdrobljena območja preden pridejo do Alp. Medvedi kljub temu uporabljajo oba koridorja.

Alpe

Alpe so razdeljene na severni in južni del po glavnem grebenu v osrednjih Alpah. Predstavljajo naravno oviro, ki jo medvedi lahko prehajajo na mnogih mestih, vendar jih pri tem ovirajo obsežna območja nad zgornjo gozdno mejo z pičlo vegetacijo (skalnat svet in ledeniki). Z izjemo osrednjega dela (prevladujoče visoke nadmorske višine) Alpe predstavljajo zelo dober habitat, zlasti na severovzhodnem delu Alp. Pri medvedih na tem območju (ponovno naseljena in pozneje iztrebljena populacije v avstrijskih Alpah) je bila ugotovljena ena najvišjih stopenj reprodukcije rjavega medveda na svetu. V splošnem je severni del vzhodnih Alp bolj gozdat in manj fragmentiran s kmetijskimi površinami, kot južni del, obe območji pa predstavljata povezan in primeren habitat za medvede. Veliko območje, ki je za medveda neprimerno, je Celovška kotlina na jugu Koroške. To območje je gosto naseljeno in motnje s strani človeka so prevelike, da bi se medvedi tam stalno naselili. Je pa bilo z raziskavami dokazano, da lahko prečkajo to območje.

Čez Alpe potekajo številne avtoceste in železnice, vendar zaradi razgibanega terena običajno obstaja veliko predorov in mostov (viaduktov), tako da ne predstavljajo pomembnejših ovir glede povezljivosti habitata. Obstajata pa dve izjemi, in sicer dolina reke Inn (Inntal) in dolina reke Adiže (Val d'Adige /

Etschtal). Obe dolini sta široki, na dnu obeh dolin pa prevladuje kmetijska in urbana (primestna) krajina. Poleg tega po obeh dolinah poteka številna prometna infrastruktura (avtoceste in železnice).

Dolina reke Inn se nahaja na severu Alp (Tirolska, Avstrija) in predstavlja glavno oviro, ki ločuje primeren habitat (npr. bavarske Alpe, Nemčija) severno in dolvodno od mesta Landeck v Avstriji. Čeprav ločuje le majhen košček primernehabitata od preostalih Alp in je daleč od naslednjega območja medveda, je prehajanje telemetriranega medveda z imenom »JJ1« ali "Bruno" (Bruno je dolino prečkal dvakrat) iz populacije v Trentinu pokazalo, da moramo upoštevati tudi to dolino. Trenutno je sicer bolj ovira za druge prostoživeče živali, kot za medvede.

Dolina reke Adiže med Meranom in južnim robom Alp v bližini Verone v habitatnem smislu deli centralne italijanske Alpe na dve polovici. Zahodno od te doline je edina medvedja populacija s stalno reprodukcijo v Alpah. Nekateri samci iz te populacije so pokazali, da lahko prečkajo tudi to dolino, in se s tem dispergirajo na vzhod. Zaradi bližine trentске populacije in pretoka genov med obema UO, potrebuje ta ovira veliko pozornosti. Območje vzhodno od te doline (Benečija in Furlanija - Julijska krajina) predstavlja velik in primeren habitat za medveda, vendar pa to območje trenutno predstavlja le koridor med populacijami medvedov v Trentu in Sloveniji.

2. Predlogi za preprečevanje in ublažitev vplivov fragmentacije in degradacije koridorjev med habitatni

Habitatni koridorji

V Dinarskem gorstvu najdemo dva koridorja. Prvi koridor vzhodno od Ljubljane (širše območje Zasavja) predstavlja zelo fragmentirano območje s številnimi naselji in kmetijskimi površinami. Zato je funkcionalnost tega koridorja v prihodnosti vprašljiva. Drugi koridor (Nanos, Hrušica in Trnovski gozd) na severozahodu pa je v veliki meri zelo primeren in kakovosten in povezuje Dinarsko gorstvo neposredno z Alpami. Tu predstavlja največjo oviro avtocesta med Ljubljano in Postojno.

V Alpah funkcionalnost koridorja na območju Benečije in Furlanije-Julijske krajine potrebuje več pozornosti. Trenutno je funkcionalnost koridorja dobra, saj ljudje zapuščajo to območje, delež gozdov pa se večja. Škod po medvedu in drugih konfliktov je zato trenutno malo. Vendar je vsako spremembo v kmetijski politiki na tem območju (npr. subvencije za rejo drobnice) treba oceniti tudi z vidika ohranjanja medveda.

Ovire med habitat

Na avtocesti Zagreb - Reka so bili v projektu LIFE DINALP BEAR že izvedeni številni ukrepi, ki zmanjšujejo vplive te habitatne ovire na medvede. Mejna ograja med Slovenijo in Hrvaško predstavlja novo oviro, vendar v tem trenutku verjetno nima velikega vpliva na prehode živali, saj trenutno ograja zajema le 10 % dolžine meje, ki je znotraj primerne medvedovega habitata. Nadaljnja širitev te ograje bi bila negativna z vidika povezljivosti habitatov medveda v regiji. V tem primeru bi bilo treba poskrbeti za ustrezne prehode na trasi ograje. Glavna skrb z vidika povezljivosti severnodinarskega in alpskega UO

Slika 3: Dve najpomembnejši oviri, ki ovirata prehajanje medvedov v Alpskem UO (dolina reke Inn in dolina reke Adiže), ter najpomembnejša ovira za prehajanje medvedov iz Dinaridov v Alpe (avtocesta in železnica Vrhniko – Postojna)

je avtocesta Ljubljana – Postojna, kjer je treba sprejeti ukrepe, ki bodo zmanjševali učinek ovire.

V Alpah največji oviri z vidika povezljivosti habitata predstavljata dve veliki dolini v vzhodnih Alpah (dolina reke Inn in dolina reke Adiže). Najpomembnejši ukrep je, da se tu prostorsko načrtovanje ne oblikuje zgolj v smislu širitve urbanih središč in industrijskih območij, pač pa tudi v smislu izboljšanja habitatne povezljivosti za prostoživeče živali. Eden od primernih ukrepov je osnovanje gozdnih koridorjev v širini nekaj sto metrov skozi dolini, ki bodo delovali kot primeren koridor ali habitat za številne prostoživeče vrste živali. Te »umetne« koridorje je treba umestiti v prostor na način, da bo omogočeno minimalno prečkanje prometne infrastrukture.

Dinarsko gorstvo in Alpe torej v celoti zagotavljata velik in zelo primeren potencialni habitat za rjave medvede v Evropi. Hkrati sta ti območji še vedno dobro medsebojno povezani. Vendar pa obstoječe ovire zmanjšujejo habitatno povezljivost in je zato treba sprejeti ukrepe, ki bodo zmanjšali vpliv teh ovir.

LIFE
DINALP
BEAR

LIFE13 NAT/SI/000550

	Alpsko UO	Severnodinarsko UO
Ukrep	Funkcionalna povezanost in kakovost habitata vključno z razpoložljivostjo hrane	
Cilj(i)	Ohraniti kakovost habitata rjavega medveda in njegovo funkcionalno povezanost. Izboljšati povezanost habitatov, kjer je to potrebno.	Ohraniti kakovost habitata rjavega medveda in njegovo funkcionalno povezanost. Izboljšati povezanost habitatov, kjer je to potrebno.
Opis dejavnosti	<p>1) Integracija in ozaveščanje o habitatih rjavega medveda in funkcionalni povezljivosti v procese prostorskega načrtovanja (izobraževanje, delavnice, vodniki, itd.)</p> <p>(2) Ohranjanje ustreznih habitatov in povezovalnih koridorjev med njimi.</p> <p>(3) Določitev najprimernejših (mikro)lokacij in vrst omilitvenih ukrepov, ki jih je treba izvesti za večanje povezljivosti med habitati v dolini reke Inn in dolini reke Adiža.</p> <p>(4) Izgradnja zgoraj omenjenih (3) omilitvenih ukrepov (zeleni mostovi, gozdni »hodniki«, itd.).</p> <p>(5) Ocena učinkovitosti omilitvenih ukrepov.</p>	<p>1) Integracija in ozaveščanje o habitatih rjavega medveda in funkcionalni povezljivosti v procese prostorskega načrtovanja (izobraževanje, delavnice, vodniki, itd.)</p> <p>(2) Ohranjanje ustreznih habitatov in povezovalnih koridorjev med njimi.</p> <p>(3) Določitev najprimernejših (mikro)lokacij za potrebno izdelavo zelenih mostov (ekoduktov) za zmanjšanje negativnih učinkov avtoceste in železnice Ljubljana-Postojna na povezljivost habitata.</p> <p>(4) Gradnja zelenih mostov (vsaj 2) nad avtocesto in železnico Ljubljana-Postojna.</p> <p>(5) Ocena učinkovitosti zelenih mostov.</p> <p>(6) Spremljanje in po potrebi omilitev učinka mejne ograje med Slovenijo in Hrvaško ter ocena učinkovitosti zmanjševanih ukrepov.</p>
Pričakovani rezultat(i)	Ohranjen habitat rjavega medveda in njegova funkcionalna povezanost. Izboljšana povezljivost med dolina reke Inn in Adiže. Vzdrževanje ali ohranjanje koridorjev, ki so implementirani v strateške dokumente.	Ohranjen habitat rjavega medveda in njegova funkcionalna povezanost. Izboljšana povezljivost med Dinarskim gorstvom in Alpami. Vzdrževanje ali izboljšanje koridorjev, katerih lokacije se opredeli v strateških dokumentih.
Odgovorni za izvedbo:	<p>(1, 2) Organi pristojni za prostorsko načrtovanje in ohranjanje narave vsake sodelujoče države.</p> <p>(3, 5) Organi za ohranjanje narave, organi pristojni za upravljanje populacij prostoživečih živalskih vrst (ministrstva, javne službe) vsake sodelujoče države, raziskovalne ustanove za divje živali.</p> <p>(4) Organi pristojni za promet in infrastrukturo, organi pristojni za ohranjanje narave vsake sodelujoče države, avtocestna podjetja, financiranje EU.</p>	<p>(1, 2) Organi, pristojni za prostorsko načrtovanje in ohranjanje narave vsake sodelujoče države.</p> <p>(3, 5) Slovenski organi, pristojni za ohranjanje narave, organi, pristojni za upravljanje populacij prostoživečih živali (ministrstva, javne službe), organi, pristojni za prostorsko načrtovanje raziskovalne ustanove za prostoživeče živalske vrste.</p> <p>(4) Slovenski organi, pristojni za promet in infrastrukturo, organi pristojni za ohranjanje narave, avtocestna podjetja, financiranje EU.</p> <p>(6) Ministrstvo za notranje zadeve RS, organi pristojni za ohranjanje narave, organi pristojni za upravljanje populacij prostoživečih živali.</p>
Ukrepi, ki morajo biti predhodno izvedeni	Obnova strateških dokumentov, kadar je to potrebno ali je njihova veljavnost potekla.	Obnova strateških dokumentov, kadar je to potrebno ali je njihova veljavnost potekla.

<p>Ocenjevanje uspeha</p>	<p>Število funkcionalnih koridorjev za prostoživeče vrste živali in ohranjenih medvedjih habitatov.</p> <p>Uspešno zmanjšanje ovire v dolini reke Inn.</p> <p>Uspešno zmanjšanje ovire v dolini reke Adiža.</p>	<p>Število funkcionalnih koridorjev za prostoživeče vrste živali in ohranjenih medvedjih habitatov.</p> <p>Uspešno zmanjšanje ovire avtoceste in železnice Ljubljana-Postojna.</p> <p>Meja med Slovenijo in Hrvaško ostaja prepustna za prostoživeče vrste živali.</p> <p>Število medvedov, ki se je uspešno preselilo iz Dinarskega gorstva v Alpe.</p>
---------------------------	---	--

Koordinacija upravljanja in medsektorsko usklajevanje

Osnovanje in implementacija učinkovitih načrtov upravljanja zahtevata aktivno vključevanje različnih zainteresiranih strani na različnih ravneh: na lokalni, regionalni, nacionalni in mednarodni ravni. Za vzpostavitev uradno priznanega "Načrta upravljanja populacije rjavega medveda" v vseh državah, ki si delijo isto populacijo, je torej najpomembnejše medsektorsko usklajevanje in usklajevanje med različnimi ravnmi upravljanja.

Usklajevanje med različnimi ravnmi upravljanja je treba voditi na regionalni ravni (nekatero države) in na nacionalni ter mednarodni ravni. Različne države imajo na regionalni in nacionalni ravni različno notranjo organiziranost upravljanja z medvedom, z različnimi pooblastili oblasti. V nekaterih državah (npr. v Avstriji) imajo tako regionalni uradni organi večjo avtonomijo pri odločanju, ko gre za upravljanje z medvedom, kot v drugih državah (npr. v Sloveniji), kjer se sprejemajo odločitve na nacionalni ravni in se izvajajo lokalno.

Ta dokument je zato namenjen vzpostavitvi skupnih smernic za upravljanje na ravni populacije glede regionalnega in/ali nacionalnega medsektorskega sodelovanja med različnimi vključenimi interesnimi skupinami. Najpomembnejši sektorji, ki jih je treba vključiti v medsektorsko sodelovanje, so: okolje, varstvo narave, kmetijstvo, gozdarstvo, lov, turizem, prostorsko načrtovanje in infrastruktura. Priporočila morajo pristojni organi vključiti v nacionalne načrte upravljanja in akcijske načrte ter regionalno odločanje, da bi dosegli cilje posameznih populacij UO in rjavega medveda.

Na mednarodni ravni morajo različne sektorje zastopati pristojni organi za upravljanje rjavega medveda iz vsake države (npr. ministrstva, javne službe). Platforma WISO Alpske konvencije je pokazala, da je za alpsko OU primerna platforma za čezmejno usklajevanje. Na žalost dinarsko območje še vedno nima ustrezne mednarodne platforme, zato jo bo treba sčasoma vzpostaviti.

Predstavniki vseh odgovornih organov iz različnih sektorjev na regionalni, nacionalni in mednarodni ravni bi morali redno organizirati delavnice in razpravljati o pomembnih vprašanjih za boljše odločanje in da bi premostili vrzeli pri trenutnem medsektorskem sodelovanju. Prvi korak je izmenjava informacij in usklajevanje v procesu odločanja. Dolgoročni cilj je rezultat skupnih odločitev o upravljanju populacije, ki jih sprejmejo vsi organi iz različnih sektorjev vseh sodelujočih držav. Države EU bi morale razviti tudi medsektorsko sodelovanje in sodelovanje na različnih ravneh upravljanja s sosednjimi državami, ki niso članice EU, predvsem z Bosno in Hercegovino.

Po izteku sedanjih smernic leta 2028 bi se morala sestati skupina za medsektorsko usklajevanje in upravljanje pod vodstvom resornega ministrstva, pristojnega za naravo, ter pripraviti revidirano različico smernic, ki temeljijo na zadnjih spremembah in novih politikah.

LIFE
DINALP
BEAR

	Alpsko UO	Severnodinarsko UO
Ukrep	Medsektorsko usklajevanje	
Cilj(i)	<p>Vzpostaviti ali nadaljevati dobro sodelovanje med različnimi nacionalnimi in regionalnimi sektorji znotraj vsake države.</p> <p>Nadaljevati dialog na mednarodni ravni, da se zagotovi dolgoročno ohranjanje populacije rjavega medveda.</p> <p>Izboljšati medsektorski dialog, zaupanje in zlasti usklajevanje glede oblikovanja in implementacije skupnih upravljavskih odločitev.</p>	<p>Vzpostaviti ali nadaljevati dobro sodelovanje med različnimi nacionalnimi in regionalnimi sektorji znotraj vsake države.</p> <p>Nadaljevati dialog na mednarodni ravni, da se zagotovi dolgoročno ohranjanje populacije rjavega medveda.</p> <p>Izboljšati medsektorski dialog, zaupanje in zlasti usklajevanje glede oblikovanja in implementacije skupnih upravljavskih odločitev.</p>
Opis dejavnosti	<p>(1) Sestaviti seznam vseh relevantnih sektorjev.</p> <p>(2) Organizacija rednih medsektorskih srečanj/delavnic za izmenjavo izkušenj in razprave o izzivih na regionalni in/ali nacionalni ravni (vsaj enkrat na leto).</p> <p>(3) Vsak sektor delegira osebo, ki usklajuje delo z drugimi sektorji, načrtovanimi pod (2).</p> <p>(4) Organizacija rednih srečanj/delavnic z nacionalnimi upravnimi organi vsaj enkrat na leto za izmenjavo izkušenj. Razpravljanje o izzivih na mednarodni ravni (npr. prek Platforme WISO Alpske konvencije).</p> <p>(5) Vsako UO/država delegira osebo, ki usklajuje delo z drugimi UO/državami, načrtovanimi pod (3).</p> <p>(6) Aktivno vključevanje vseh odgovornih sektorjev pri načrtovanju in izvajanju ustreznih upravljavskih odločitev.</p>	<p>(1) Sestaviti seznam vseh relevantnih sektorjev.</p> <p>(2) Organizacija rednih medsektorskih srečanj/delavnic za izmenjavo izkušenj in razprave o izzivih na regionalni in/ali nacionalni ravni (vsaj enkrat na leto).</p> <p>(3) Vsak sektor delegira osebo, ki usklajuje delo z drugimi sektorji, načrtovanimi pod (2).</p> <p>(4) Organizacija rednih srečanj/delavnic z nacionalnimi upravnimi organi vsaj enkrat na leto za izmenjavo izkušenj in razpravljanje o izzivih na mednarodni ravni. Po vzoru Alpske konvencije je treba oblikovati in sprejeti »Dinarsko konvencijo«, ki lahko služi kot platforma za srečanja (podobno kot WISO na območju Alp).</p> <p>(5) Vsako UO/država delegira osebo, ki usklajuje delo z drugimi UO/državami, načrtovanimi pod (3).</p> <p>(6) Aktivno vključevanje vseh odgovornih sektorjev pri načrtovanju in izvajanju ustreznih upravljavskih odločitev.</p>
Pričakovani rezultat(i)	<p>V upravljanje s populacijo so ustrezno vključeni vsi relevantni sektorji.</p>	<p>V upravljanje s populacijo so ustrezno vključeni vsi relevantni sektorji.</p>
Odgovorni za izvedbo:	<p>(1), (3), (4) Službe, pristojne za upravljanje medveda, v vsaki od sodelujočih držav.</p> <p>(2) Izmenjavanje služb (pravilo rotiranja), pristojnih za upravljanje medveda, v vsaki od sodelujočih držav.</p> <p>(5) Službe, pristojne za upravljanje medveda, v vsaki od sodelujočih držav in druge odgovorne organizacije</p>	<p>(1), (3), (4) Službe, pristojne za upravljanje medveda, v vsaki od sodelujočih držav.</p> <p>(2) Izmenjavanje služb (pravilo rotiranja), pristojnih za upravljanje medveda, v vsaki od sodelujočih držav.</p> <p>(5) Službe, pristojne za upravljanje medveda, v vsaki od sodelujočih držav in druge odgovorne organizacije</p>
Ukrepi, ki morajo biti predhodno izvedeni	<p>Druge ukrepe v tem dokumentu je treba izvajati skupaj s tem ukrepom.</p>	<p>Druge ukrepe v tem dokumentu je treba izvajati skupaj s tem ukrepom.</p>
Ocenjevanje uspeha	<p>Število organiziranih dogodkov.</p> <p>Število dobro usklajenih sklepov.</p> <p>Stopnja zadovoljstva pri interesnih skupinah.</p>	<p>Število organiziranih dogodkov.</p> <p>Število dobro usklajenih sklepov.</p> <p>Stopnja zadovoljstva pri interesnih skupinah.</p>

Krmljenje medvedov

Krmljenje prostoživečih vrst živali je kontroverzen ukrep, ki se izvaja na številnih območjih po svetu. Uporablja se ga v različne namene in cilja na različne prostoživeče živalske vrste. Na določenih območjih projektne območja LIFE DINALP BEAR se krmljenje medvedov izvaja z namenom: (i) da se medvede preusmeri od naselij, zniža škodo povzročeno na domačih živalih in zmanjša druge konflikte med človekom in medvedom (t. i. odvrtačno krmljenje), (ii) da se lažje izvede redni odstrel, monitoringa populacije (Štetje na stalnih vzorčnih mestih) in odlova medvedov za raziskovalne namene (npr. telemetrične raziskave), in (iii) da se pospeši ponudba ekoturizma (opazovanje medvedov). V Sloveniji in na Hrvaškem, so tako vzpostavljena namenska krmišča za medveda. Vendar medvedi redno obiskujejo tudi krmišča, ki so prvotno namenjena drugim vrstam (npr. jelenjadi in divjemu prašiču). Takšna krmišča najdemo v Sloveniji, na Hrvaškem, Avstriji in nekaterih delih Italije. Krmljenja ni zgolj v zahodnem alpskem delu projektne območja projekta LIFE DINALP BEAR (Trentino, Italija). Medvedi krmišča redno in pogosto obiskujejo, saj jim krma iz krmišč (zlasti koruza) predstavlja pomemben del prehrane.

Krmljenje je drag ukrep z zapletenim organizacijskim in zgodovinskim ozadjem ter številnimi možnimi neposrednimi ter posrednimi učinki na ciljne, kot tudi in neciljne vrste. To je razlog, da se mu posveča vedno več pozornosti. Ta tematika je bila v dinarskem predelu projektne območja deležna številnih raziskav. Na podlagi teh raziskav v nadaljevanju podajamo slabosti in prednosti krmljenja medvedov.

Slabosti krmljenja:

(i.) Krmljenje lahko močno vpliva na letno, sezonsko in dnevno aktivnost medveda ter njegov habitatni izbor.

(ii.) Krma na krmiščih je lahko pomemben del medvedove prehrane. V Sloveniji, na primer, predstavlja krma v povprečju predstavlja 33 % njegovega ocenjenega energijskega vnosa. Delež v prehrani je višji na območjih, kjer je krmljenje intenzivnejše. Pozimi lahko ta delež doseže 100 % in se močno poveča (lokalno tudi do 2/3 skupnega energijskega vnosa) med jesensko hiperfagijo v letih, ko prihaja do pomanjkanja naravnih virov hrane, še posebno bukovega žira.

(iii.) Zaradi dostopnosti in količine hrane na krmiščih je ta vir hrane lokacijsko in časovno zelo predvidljiv. Hranjenje na življenjskih območjih medveda je izredno energijsko učinkovito. Tako na primer medvedi v Sloveniji pridobijo bistveno več energije v določenem časovnem obdobju hranjenja na krmiščih kot v naravi.

(iv) Predvideva se, da krmljenje lahko vpliva na povečanje rodnosti medvedov in zmanjšanje smrtnosti medvedov (zlasti med mladiči) in tako posledično vpliva na populacijsko dinamiko medveda. Dokumentirana rodnost in gostota populacije medvedov v Sloveniji sodi med najvišje na svetu, kljub temu pa ni opaziti nobenih vplivov gostote (številčnosti) na fitness in telesno stanje osebkov, ki bi jih pričakovali ob takšnih gostotah. Iz dogmatičnega ekološkega/biološkega stališča so tovrstni učinki krmljenja negativni. Iz vidika nekaterih interesnih skupin pa ti učinki niso nujno negativni. Na primer lovci možnost za trženje ogledovanja medveda in večjega odstrela verjetno smatrajo kot priložnost v smislu večje možnosti za prodaja mesa, trofejnega lova in lovnega turizma.

(v) Na območjih, kjer je cilj zmanjševanje oziroma ohranjanje številčnosti medveda na ravni socio-ekonomske nosilne zmogljivosti prostora visoka rodnost in nizka smrtnost povezana z krmljenjem

zahteva velik redni odstrel. Območja s ciliji gospodarjenja gostote populacije medveda na približno konstantni ravni zahteva intenziven odstrel medvedov

(vi) Krmljenje lahko preko vpliva na prehrano, habitatni izbor, rodnost in smrtnost pripelje do delnega udomačevanja medvedov.

(vii) Krmljenje pozimi, v obdobju brloženja lahko skrajšuje obdobje brloženja in vpliva na povečano aktivnost medvedov pozimi. S tem se lahko poveča tudi verjetnost za nastanek različnih konfliktov. Vendar primerjalna študija (ki je primerjala stanje v Sloveniji in v Trentinu – Italija, kjer se medvedov ne krmi) ni pokazala razlik v pojavnosti konfliktov pozimi.

(viii) Zaradi krmljenja so manj izraženi vplivi ciklov razpoložljivosti naravnih prehranskih virov na fitness in vitalnost osebkov.

(ix) Povečane lokalne gostote medvedov v okolici krmišč lahko vplivajo na povečane interakcije medveda z drugimi vrstami. Te interakcije lahko negativno vpliva na nekatere močno ogrožene vrste (npr. da bi povečan obseg medvedjega kleptoparazitizma na plenu evrazijskega risa).

(x) Večje gostote medvedov v okolici krmišč verjetno spreminjajo znotrajvrstne interakcije in vplivajo na prenos bolezni med medvedi.

(xi) Zaradi prehranjevanja s krmo se medvedi lahko manj hranijo z naravnimi viri. To lahko vpliva na manjši obseg raznašanja semen s strani medveda, kar je pomembna ekološka vloga medvedov.

(xii) Dostop do krme, ki je na voljo medvedom je pogosto namenjen številnim neciljnimi vrstam, katerim ukrep ni namanjen (npr. srnjadi).

Prednosti krmljenja:

(1.) Krmljenje lahko zlasti v jeseni brez obroda bukovega žira zmanjšuje zahajanje medvedov v naselja in s tem zmanjšuje število konfliktov. Vendar to velja samo v primerih, ko je oddaljenost krmišč od naselij dovolj velika. Če so krmišča preblizu naselij, imajo lahko pri tovrstnem vedenju medveda nasproten učinek.

(2.) V Sloveniji in na Hrvaškem je lov na medvede dovoljen le z visokih prež na krmiščih. Na ta način je lov bolj selektiven – lažje je oceniti spolno in starostno kategorijo živali, ki je predpisana za odstrel. Prav tako je lov z vidika lovca varnejši (v Skandinaviji, kjer se medvede lovi s pogonom in na zalaz, so ranjeni medvedi pogost vzrok za napad na lovca). Poleg tega lov iz visokih prež na krmiščih ponuja večjo verjetno za dober strel (dober naslon, strel na mirujočo žival), ki bo za žival smrten in živali ne bo povzročil dodatnih muk. Končno, krmljenje medvedov verjetno predstavlja edino možnost za dobro organiziran lovni turizem.

(3.) Krmljenje omogoča nekatere uveljavljene načine monitoringa medvedov in raziskave na njih. Takšni primeri so sistematično štetje medvedov znotraj stalne mreže krmišč v Sloveniji in odlov za telemetrijske raziskave. Krmljenje močno olajša možnosti za opazovanje medvedov, kar je priložnost za ekoturizem. Vendar je pri tem treba opozoriti, da lahko slaba zasnovana krmišča privede do habituacije medvedov na ljudi. Zelo pomembno je, da medvedi ne poveže hrane s prisotnostjo človeka. Zato je najbolje uporabljati samodejne krmilnike namesto pogostejše dostave krme (t. i. »ročnega krmljenja«).

Na podlagi zgoraj navedenih prednosti in slabosti krmljenja podajamo naslednje predloge za izboljšavo ukrepa krmljenja medvedov:

- Krmišča v bližini naselij niso zaželeni, ker lahko tako prihaja do povečanega števila konfliktov.
- Vse načine krmljenja, ki lahko povzročijo habituacijo medvedov na človeka se prepove.
- Če bi prišlo do morebitnega izvajanja krmljenja na območjih, kjer pred tem te prakse ni bilo (npr. v delih Italije), je treba oceniti, če je (in pod kakšnimi pogoji) uvedba krmljenja smiselna. Oceniti je treba tudi kdo, kje, kdaj in s kakšno mero intenzivnosti ter v kakšni obliki (in v kakšen namen) bi se v primeru uvedbe tega ukrepa samo krmljenje izvajalo. Glavni razlogi za morebitno ponovno uvedbo te prakse bi lahko bilo zmanjševanje konfliktov in opazovanje medvedov za namen ekoturizma.
- Na območjih s krmljenjem je prakso treba prilagoditi na dolgi rok tako, da se zmanjša nekatere negativne učinke ukrepe. Treba je zmanjšati intenzivnost krmljenja (zmanjšanje količine krme), zlasti pozimi in v obdobjih, ko krmljenje ne prispeva bistveno k zmanjševanju konfliktov, ni rednega odstrela in ni potreb po ekoturizmu. Krmljenje je treba intenzivirati v obdobjih, ko dokazano vpliva na zmanjševanje konfliktov (jeseni z malo razpoložljive naravne hrane (bukov žir) in ko se izvaja redni odstrel medvedov.
- Na območjih z intenzivnim krmljenjem so medvedi močno odvisni od hrane položene na krmiščih. Zato je treba vse spremembe krmljenja uvajati postopoma in zagotoviti redno opazovanje stanja in sprememb v populaciji.
- Med optimiziranjem prakse krmljenja je treba upoštevati tudi ostale prostoživeče živalske vrste in spremljati učinke ukrepov na njih.

	Alpsko UO	Severnodinarsko UO
Ukrep	Krmljenje medvedov	
Cilj(i)	Prilagoditev prakse krmljenja z maksimiranjem željenih učinkov za dolgoročno ohranjanje rjavega medveda v regiji. V primeru, da je načrtovana uvedba krmljenja, je potrebna analiza prednosti in slabosti tega ukrepa na lokalni ravni.	Prilagoditev prakse krmljenja z maksimiranjem željenih učinkov za a dolgoročno ohranjanje rjavega medveda v regiji.
Opis aktivnosti	<p><i>Območja z uveljavljenim krmljenjem:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1.) Določiti prednosti in slabosti trenutnega režima krmljenja. 2.) Določiti razmere, območja, sezone in cilje za vsako vrsto (preprečevalno ali privabljalno) krmljenja. 3.) Prilagoditi prakso in določite kratkoročne ter dolgoročne cilje režima krmljenja (možna je tudi dolgoročna opustitev krmljenja). 4.) Uveljaviti predpisana določila v praksi. <p><i>Območja brez uveljavljenega krmljenja, če je načrtovana njegova uvedba:</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1.) Določiti prednosti in slabosti trenutnega režima krmljenja. 2.) Določiti razmere, območja, sezone in cilje za vsako vrsto (preprečevalno ali privabljalno) krmljenja. 3.) Dosledno izvajati prepoved krmljenja v bližini naselij. Krmljenje je prepovedano v bližini naselij. 4.) Prilagoditi prakso (npr. krmljenje je treba postopoma zmanjšati/prekiniti pozimi, v obdobju ko ni predviden redni odstrel, v obdobju ko je količina naravne hrane velika). 5.) Uveljavite predpisana določila v praksi.

	<p>5.) Določiti prednosti in slabosti predlaganega režima hranjenja.</p> <p>6.) Določiti razmere, področja in cilje, kjer bi bila uvedba krmljenja smiselna; izbrati optimalni režim in ustrezno osebje za uresničitev vsakega cilja.</p> <p>7.) Možna uvedba krmljenja z določenimi omejitvami (najmanjša oddaljenost od najbližjega naselja, dovoljena količina in vrsta krme, dovoljeni časi krmljenja).</p>	
Pričakovani rezultat(i)	<p>1.) in 5.) Opredeljene prednosti in slabosti krmljenja v regiji.</p> <p>2.) in 6.) Določene optimalne metode krmljenja.</p> <p>3.) Optimizirana praksa.</p> <p>7.) Glede na merila iz 5.) in 6.) je možna uvedba krmljenja.</p>	<p>1.) Opredeljene prednosti in slabosti krmljenja.</p> <p>2.) Določene optimalne metode krmljenja in uvedba potrebnih prilagoditev za optimizacijo.</p> <p>3, 4.) Optimizirana praksa.</p>
Odgovorni za izvedbo:	<p>1.), 2.), 5.) in 6.) Upravljalci prostoživečih živali v sodelovanju s strokovnjaki za prepoznavanje vplivov krmljenja.</p> <p>3.) in 7.) Upravni organi.</p>	<p>1.) in 2.) Upravljalci prostoživečih živali v sodelovanju s strokovnjaki za prepoznavanje vplivov krmljenja.</p> <p>3.) Upravni organi.</p>
Ukrepi, ki morajo biti predhodno izvedeni	<p>Uporaba usklajenega registra krmljenja za vse lokacije (lokacije, ki so namenjene medvedom, ter lokacije, ki so namenjene ostalim prostoživečim živalim). Register mora vsebovati podatke o namenu in režimu krmljenja.</p>	<p>Uporaba usklajenega registra krmljenja za vse lokacije (lokacije, ki so namenjene medvedom, ter lokacije, ki so namenjene ostalim prostoživečim živalim). Register mora vsebovati podatke o namenu in režimu krmljenja.</p>
Ocenjevanje uspeha	<p>Najmanjša razlika med trenutnim stanjem na terenu in priznanim optimalnim stanjem.</p> <p>Raven podpore s strani interesne skupine za predlagane spremembe ukrepa.</p>	<p>Najmanjša razlika med trenutnim stanjem na terenu in priznanim optimalnim stanjem.</p> <p>Raven podpore s strani interesne skupine za predlagane spremembe ukrepa.</p>

Nadzor nezakonitega ubijanja medvedov

Nezakonito ubijanje medvedov in ostalih velikih zveri je prisotno po vsej Evropi. Za nekatere (sub)populacije medvedov je lahko nezakonito ubijanje grožnja za njihov obstoj. To velja zlasti za majhne in ogrožene (sub)populacije in tiste brez reguliranega in vodenega načrtovanja kvot odvzema. Policija temu redko posveča znatna sredstva in zelo malo primerov se uspešno kazensko preganja. Med nezakonito ubijanje štejemo nezakonit odstrel, zastrupljanje ali lov z pastmi (v zadnjih primerih se lahko zgodi, da medvedi niso primarna tarča). Na nekaterih območjih se medvede preganja s krmišč divjih prašičev na nedovoljen način s »šibrenim« strelivom, kar lahko prav tako povzroči smrtnost medvedov. Motivacija za nezakonito ubijanje medvedov v Evropi je povezana z nizko stopnjo tolerance in socialnim protestom, ne pa z gospodarsko koristjo.

Treba je povečati ozaveščenost o obsegu problema med organi kazenskega pregona, izboljšati razumevanje razlogov za nezakonito ubijanje z namenom, da bi spodbudili večje vlaganje sredstev v preiskavo in izmenjali najboljše prakse v preiskovalnih metodah.

Končni cilj je dvigniti zavest, da je nezakonito ubijanje velikih zveri hudo kaznivo dejanje, in da družba pričakuje, da se njeni zakoni spoštujejo in se politična nesoglasja o upravljanju velikih zveri in njihovem obvarovanju rešujejo po zakonodajni poti.

	Alpsko UO	Severnodinarsko UO
Ukrep	Nadzor nezakonitega ubijanja medvedov	
Cilj(i)	<p>Preprečiti nezakonito ubijanje medvedov - eno od groženj za dolgoročno preživetje lokalne populacije medvedov.</p> <p>Določiti glavne vzroke/motive za nezakonito ubijanje. Zakaj nekdo nezakonito ubije medveda: zaradi (a) škode na človekove lastnine, (b) gospodarskega interesa, (c) strahu/samoobrambe ali (d) nečesa drugega, vključno z zgornjimi kombinacijami.</p> <p>Razviti mrežo virov informacij, da bi pridobili podatke o večini primerov nezakonitega ubijanja medvedov.</p> <p>Razviti miselnost, kjer je nezakonito ubijanje družbeno nesprejemljivo.</p> <p>Spodbuditi uveljavljanje pravnih aktov.</p> <p>Izboljšati odkrivanje primerov nezakonitega ubijanja medvedov.</p>	<p>Preprečiti nezakonito ubijanje medvedov - eno od groženj za dolgoročno preživetje lokalne populacije medvedov.</p> <p>Določiti glavne vzroke/motive za nezakonito ubijanje. Zakaj nekdo nezakonito ubija medvede: zaradi (a) škode na človekove lastnine, (b) gospodarskega interesa, (c) strahu/samoobrambe ali (d) nečesa drugega, vključno z zgornjimi kombinacijami.</p> <p>Razviti mrežo virov informacij, da bi pridobili podatke o večini primerov nezakonitega ubijanja medvedov.</p> <p>Razviti miselnost, kjer je nezakonito ubijanje družbeno nesprejemljivo.</p> <p>Spodbuditi uveljavljanje pravnih aktov.</p> <p>Izboljšati odkrivanje primerov nezakonitega ubijanja medvedov.</p>
Opis aktivnosti	<p>(1) Izvedba raziskave (vprašalnik) o mnenju zainteresiranih strani o vprašanju nezakonitega ubijanja medvedov na medvede: motivi, obseg, načinov za doseganje pozitivnega odnosa in nadzor nad nezakonitim ubijanjem.</p> <p>(2) Raziskava zadevne zakonodaje v vsaki državi.</p> <p>(3) Organizacija začetne in nato redne (vsaka tri leta) delavnice s ključnimi organizacijami zainteresiranih strani na UO ravni.</p> <p>(4) Organizacija informacijske kampanje in usposabljanje organov:</p> <ul style="list-style-type: none"> - za carinske in mejne uradnike o CITES-u in drugih dokumentih, - za lovske inšpektorje in policijo o načinov odkrivanja in poročanja nezakonitega ubijanja medvedov, - za sodne in druge ustrezne institucije za izvrševanje predpisov. 	<p>(1) Izvedba raziskave (vprašalnik) o mnenju zainteresiranih strani o vprašanju nezakonitega ubijanja medvedov na medvede: motivi, obseg, načinov za doseganje pozitivnega odnosa in nadzor nad nezakonitim ubijanjem.</p> <p>(2) Raziskava zadevne zakonodaje v vsaki državi.</p> <p>(3) Organizacija začetne in nato redne (vsaka tri leta) delavnice s ključnimi organizacijami zainteresiranih strani na UO ravni.</p> <p>(4) Organizacija informacijske kampanje in usposabljanje organov:</p> <ul style="list-style-type: none"> - za carinske in mejne uradnike o CITES-u in drugih dokumentih, - za lovske inšpektorje in policijo o načinov odkrivanja in poročanja nezakonitega ubijanja medvedov, - za sodne in druge ustrezne institucije za izvrševanje predpisov.
Pričakovani rezultat(i)	<p>Splošna stopnja nezakonitega ubijanja medvedov se znatno zmanjša in več ne ogroža njihove populacije.</p> <p>Določena so jasna pravila za blažitev konfliktov, vključno z odstranjevanjem problematičnih posameznikov.</p>	<p>Splošna stopnja nezakonitega ubijanja medvedov se znatno zmanjša in več ne ogroža njihove populacije.</p> <p>Določena so jasna pravila za blažitev konfliktov, vključno z odstranjevanjem problematičnih posameznikov.</p> <p>Organi se zavedajo svojih odgovornosti in jo izvajajo.</p>

LIFE
DINALP
BEAR

	Organi se zavedajo svojih odgovornosti in jo izvajajo.	
Odgovorni za izvedbo	(1) Upravni organi vsake sodelujoče države (2) Lovske organizacije s svojimi inšpekcijskimi organi (3) Državni uradniki, (a) mejni nadzor, (b) policija, (c) sodišča.	(1) Upravni organi vsake sodelujoče države (2) Lovske organizacije s svojimi inšpekcijskimi organi (3) Pristojni državni organi: (a) mejni nadzor, (b) policija, (c) sodišča.
Ukrepi, ki morajo biti predhodno izvedeni	Začetni koraki tega ukrepa bi se morali začeti neodvisno od ostalih ukrepov. V določenem trenutku je treba izvesti standardizacijo in uvedbo pravil za ravnanje s problemom upravljanja medvedov.	Začetni koraki tega ukrepa bi se morali začeti neodvisno od ostalih ukrepov. V določenem trenutku je treba izvesti standardizacijo in uvedbo pravil za ravnanje s problemom upravljanja medvedov.
Ocenjevanje uspeha	Število organiziranih dogodkov. Genetsko ocenjena stopna nezakonitega ubijanja medvedov. Stopnja zaznanega/nezaznanega nezakonitega ubijanja medvedov.	Število organiziranih dogodkov. Genetsko ocenjena stopna nezakonitega ubijanja medvedov. Stopnja zaznanega/nezaznanega nezakonitega ubijanja medvedov.

Priloge

Priloga 1: Guidelines for bear intervention groups (Černe R., Majič Skrbinšek A., Bartol M., Jonozovič M., Angeli F., Bartol M., Blažič M., Bragalanti N., Groff C., Huber Đ., Jerina K., Krma P., Knauer F., Marinčič T., Molinari P., Molinari-Jobin A., Musil T., Pedrotti L., Rauer G., Reljić S., Sila A., Slijepčević V., Stoffella A., Vilfan M., Vivoda B., Wilson S. 2015. Guidelines for bear intervention groups. Guidelines prepared within A.1 action of the LIFE DINALP BEAR project (LIFE13 NAT/SI/000550): 23 pp.)

Uporabljena literatura

Boitani, L., F. Alvarez, O. Anders, H. Andren, E. Avanzinelli, V. Balys, J. C. Blanco, U. Breitenmoser, G. Chapron, P. Ciucci, A. Dutsov, C. Groff, D. Huber, O. Ionescu, F. Knauer, I. Kojola, J. Kubala, M. Kotal, J. Linnell, A. Majic, P. Mannil, R. Manz, F. Marucco, D. Melovski, A. Molinari, H. Norberg, S. Nowak, J. Ozolins, S. Palazon, H. Potocnik, P.-Y. Quenette, I. Reinhardt, R. Rigg, N. Selva, A. Sergiel, M. Shkvyria, J. Swenson, A. Trajce, M. Von Arx, M. Wolf, U. Wotschikowsky, D. Zlatanova. 2015. Key actions for Large Carnivore populations in Europe. Institute of Applied Ecology (Rome, Italy). Report to DG Environment, European Commission, Bruxelles. Contract no. 07.0307/2013/654446/SER/B3

Linnell J., V. Salvatori, L. Boitani. 2008. Guidelines for population level management plans for large carnivores in Europe. A Large Carnivore Initiative for Europe report prepared for the European Commission (contract 070501/2005/424162/MAR/B2)